

ลักษณะของคำเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้

เมื่อได้ทราบถึงมูลฐานในการที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกเอาค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ตั้งได้กล่าวมาในบทก่อนแล้ว ในบทนี้จะศึกษาถึงลักษณะของคำเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ว่ามีลักษณะและจุดมุ่งหมายหรือหลักในการเรียกเอาค่าเสียหายดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง อันจะนำไปสู่ขอบเขตของการเรียกเอาค่าเสียหายและการชดใช้ค่าเสียหายนั้นในส่วนต่อไป ๆ

เนื่องจากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และโดยเฉพาะกฎหมายลักษณะหนี้ ตามหลักกฎหมายไทยมิได้บัญญัติถึงลักษณะแห่งคำเสียหายไว้โดยตรงในบทบัญญัติของกฎหมาย เราจึงอาจศึกษาลักษณะของคำเสียหายได้จากบทนิยามและกฎหมายบทที่เทียบเคียงได้ดังนี้

2.1 บทนิยามคำเสียหาย

คำเสียหายคืออะไร

ก่อนที่เราจะพิจารณาดังความหมายของคำเสียหาย เราควรจะศึกษาถึงความหมายของคำว่า "ความเสียหาย" ที่จะก่อให้เกิดผลให้มีการชดใช้กันด้วยคำเสียหาย ตามหลักกฎหมายไทยเสียก่อน

ความหมายของความเสียหาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของคำว่า "เสียหาย" ไว้ว่าหมายถึง "เสื่อมทราม"

เสื่อม ก. - เสียไป, สิ้นไป, ก่อหมกไป, น้อยไป, หย่อนลง, โทรมลง, ไม่เจริญ : ถอยความซึ้ง

พ.ร.บ. - เลื่อน, เดว, อ่อนน้อม

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความเสียหายจึงหมายถึง ความเสียหาย สูญไป ก่อหุ้ม หัก
ไป น้อยไป หย่อนลง โทรมลง ไม่เจริญ ซึ่งเป็นความไม่เที่ยงแท้ทั้งหลายที่เกิดขึ้นโดย
นั่นเอง เจน ทรัพย์เสียหาย ขาดผลประโยชน์ไป เงินที่นำมาหาได้ลดน้อยลงไป จิตใจเสื่อม
โทรมลง กิจกรรมหรือโทรมลงไม่เจริญ เป็นต้น ซึ่งถ้าผู้ใดโดยฉกฉวยโดยไม่ปฏิบัติตาม
ให้แก่เขา ทำให้เขาได้รับความไม่เที่ยงแท้หรือความเสียหายตามที่มานี้ กฎหมายถือว่าผู้
จะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายดังกล่าว (ดังบทบัญญัติมาตรา
215 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งถือว่าเป็นแม่บทในเรื่องการเรียกร้องเอาค่าเสียหาย
อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้)

เมื่อได้ทราบถึงความหมายของความเสียหายว่าหมายถึงอะไรแล้ว ก็กลับมา
พิจารณาคำว่า "ค่าเสียหาย" มีความหมายอย่างไร

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัตินิยามของคำว่า ค่าเสียหายไว้โดย
ตรง แต่มีมาตรา 222 บัญญัติไว้ว่า

"การเรียกเอาค่าเสียหายได้แก่การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย
เช่นที่ตามปกติย่อมเกิดแต่การไม่ชำระหนี้"

เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่
พฤติการณ์พิเศษ หากว่ากรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้น
ล่วงหน้าก่อนแล้ว"

เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 222 ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ และความหมายของความเสียหายแล้ว ก็ขอจะให้ความหมายของคำว่า
"ค่าเสียหาย" ได้ในความหมายทั่ว ๆ ไปว่า คือค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายใด ๆ
ที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะชดเชยความเสียหายและให้ความพอใจแก่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้รับเสียหาย

หาย เพื่อจะซ่อมแซมความเสียหาย ความเสียหาย สูญไป ความไม่เจริญ ความเสื่อมใด ๆ ทั้งปวงให้หมดไป หรือให้สูญลงมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ดังนั้นค่าเสียหายจึงอาจเป็นมูลค่าที่กำหนดขึ้นเพื่อทดแทนความเสียหาย ส่วนจะเป็นจำนวนเท่าใดนั้นก็สุดแล้วแต่ความเสียหายและประเภทของความเสียหายที่ต้องชดเชยกัน

โดยที่มาตรา 222 ใ้ถ้อยคำว่า "การเรียกเอาค่าเสียหายได้แก่การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย.....อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้....." ดังนั้นนอกจากค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้จะกำหนดกันเพื่อชดเชยความเสียหายและให้ความพอใจแก่ผู้กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดังกล่าวมาแล้ว ค่าเสียหายนั้นต้องเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการไม่ชำระหนี้ นั้น ไม่หมายถึงความเสียหายอื่นใดนอกจากนี้ โดยมีขอบเขตในการชดเชยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222 ที่กำหนดชดเชยเขตไว้ และนอกจากนี้ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ยังมีลักษณะเป็นการชดเชยความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ โดยความเสียหายนั้นต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน (Certain) คือสามารถเห็นได้ว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนแน่นอน ถ้าเพียงแต่คาดว่าจะเสียหายยังไม่ถือเป็นความเสียหายที่แน่นอนเพียงพอจะเรียกค่าเสียหายได้ หรือเป็นความเสียหายที่เสี่ยงภัยหรือมีเงื่อนไขบังคับอันไม่แน่ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ ความเสียหายเช่นนี้ไม่ว่าใครรับค่าเสียหายเพื่อทดแทนได้

อนึ่ง ความเสียหายนั้นแม้จะเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในอนาคต ถ้าเป็นความเสียหายที่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นแล้ว ก็เรียกค่าเสียหายได้ เช่น ค่าเช่า ในกรณีที่ยังไม่ขายย้ายออกจากบ้านที่พิพาทและต้องมอบบ้านดังกล่าวคืนเจ้าของ กรณีเช่นนี้แม้เป็นความเสียหายในอนาคตก็ย่อมเรียกได้⁽¹⁾

(1) เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, ..., หน้า 643

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามถ้อยคำในมาตรา 222 นั้นจะเห็นว่าเมื่อมีความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายได้โดยกฎหมายบัญญัติชดเชยกันด้วยค่าสินไหมทดแทน เพื่อเป็นการชดเชยความเสียหายนั้น

ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านศาสตราจารย์ เสนีย์ ปราโมช อธิบายว่า

"อาจมีข้อสงสัยระหว่างคำว่า "ค่าสินไหมทดแทน" และ "ค่าเสียหาย" อยู่บ้างซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวบทตามมาตรา 222 ซึ่งพูดถึงค่าเสียหายกับค่าสินไหมทดแทน รวมอยู่ด้วยกัน ส่วนตัวบทมาตราอื่น ๆ พูดถึงแต่ค่าเสียหายโดยลำพัง เช่น ในมาตรา 213 วรรค 4 มาตรา 391 วรรค 4 ทำให้น่าสงสัยว่ามีความหมายแตกต่างกันหรือไม่

เมื่อก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่จะต้องชดเชยกันในการผิดสัญญา หรือทำละเมิดไม่ชำระหนี้ต่างกัน เคยใช้คำว่า "เสียหาย" คำว่าใหม่ใช้รวมกับความรบเป็นรบใหม่ หนักไปในทางอาญา แม้ในเรื่องปรับไหมอาชญา บางทีก็กระเดียดจะเป็นการปรับไหมในทางอาญา บางทีปรับให้เป็นสินไหมแก่ชายเจ้าตัวกึ่งหนึ่ง อีกกึ่งหนึ่งเอาเป็นพินัยเข้าท้องพระคลังหลวง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้คำว่าค่าสินไหมทดแทน (compensation) ตรงกับที่เคยเรียกกันว่า ค่าเสียหาย (damages)⁽¹⁾ และใช้อยู่ทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่ยังเรียกว่าค่าเสียหายมีบ้างก็น้อยลงบางที่จะเคยปากยังหลงใช้คำเดิมโดยไม่ตั้งใจ ดังนั้นตามนัยทั่วไป ค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนนั้นมีลักษณะเหมือนกันในการใช้ถ้อยคำจึงค่อนข้างจะสับสนกันบ้าง

(1) Damage. - The loss, hurt or harm which results from the the injury consequent upon the illegal invasion of a regal right.

Anderson, William S., Ballentine's Law Dictionary (Third Edition), Rochester, N.Y. The lawyer Co-operative Publishing, 1969.

แต่เมื่อพิจารณาตามนัยมาตรา 222 นั้นจะเห็นได้ว่าคำว่าค่าเสียหายกับค่าสินไหมทดแทนที่มีบัญญัติไว้ นั้นมีความหมายต่างกัน ค่าเสียหายตามนัยมาตรานี้เป็นต้นเหตุให้เจ้าหนี้ขาดทุนไม่ได้กำไร ค่าสินไหมทดแทนเป็นผลในกฎหมายที่จะบังคับให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไว้ เพื่อทดแทนมิให้เจ้าหนี้ต้องเสียหาย ดังนั้นต่างกันที่เป็นเหตุกับผล เพราะเขาเสียหายจึงต้องไขค่าสินไหมทดแทน”(1)

แต่สำหรับกรณีถ้อยคำในกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าโดยนัยตามมาตรา 222 นั้น คำว่า "ค่าเสียหาย" และ "ค่าสินไหมทดแทน" นั้นน่าจะมีความหมายเหมือนกัน มิได้เป็นเหตุและผลกันแต่อย่างใด เพราะหากจะหมายความว่า "เพราะเขาเสียหายจึงต้องไขค่าสินไหมทดแทน" ก็อาจกล่าวได้ว่า "เพราะเขาเสียหายจึงต้องไขค่าเสียหาย" ความหมายก็คงไม่ต่างกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนนั้นมีความหมายเหมือนกัน แต่การที่บัญญัติกฎหมายมาตรา 222 ต้องใช้คำต่างกันในมาตราเดียวกันเช่นนี้ เข้าใจว่าเป็นการเพี้ยนที่จะไม่ใช่ถ้อยคำซ้ำซ้อนกันซึ่งจะทำให้ดู เป็นการไขถ้อยคำฟุ่มเฟือยเกินไป

ดังนั้น โดยนัยตามมาตรา 222 นี้ คำว่าค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนนั้นก็มีความหมายเหมือนกันตามนัยทั่วไป ที่ว่าค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนนั้นมีลักษณะเหมือนกัน ✓

ซึ่งความเห็นดังกล่าวนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานดังนี้

ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า

"ปัญหาเรื่องอายุความ จำเลยฎีกาว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องเป็นกรณีเรื่องละเมิด โจทก์จึงขาดอายุความ ศาลฎีกาที่เคราะห์แล้วเห็นว่า คดีที่โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์คืนใน

(1) เสียมี่ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, ... , หน้า 857 - 858

ฐานะเจ้าของทรัพย์สินที่จะติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 หากใช้เป็นการฟ้องร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด ในอันที่จะนำอายุความกรณีดังกล่าวมาใช้บังคับไม่"⁽¹⁾

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ว่า ศาลฎีกาใช้คำว่า "การฟ้องร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด" ซึ่งโดยหลักตามกฎหมายมาตรา 420⁽²⁾ นั้น บัญญัติไว้เป็นข้อความว่าผู้ใดทำละเมิดนั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น จึงน่าจะใช้ถ้อยคำว่า ค่าสินไหมทดแทนอันเกิดแต่มูลละเมิดมากกว่าใช้คำว่าค่าเสียหาย ดังนั้นจึงเห็นว่าแม้ศาลฎีกาเองก็คงมีใ้ค้มุ่งหมายว่าคำว่า "ค่าเสียหาย" และ "ค่าสินไหมทดแทน" จะมีความหมายแตกต่างกัน จึงมิได้ใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องตามตัวบทของกฎหมาย

นอกจากนี้ท่านศาสตราจารย์ จิตติ คิงศกัณฑ์ ยังได้แสดงความคิดเห็นไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ด้วยว่า "คงเล็งความเห็นที่ว่าค่าเสียหายกับค่าสินไหมทดแทน หมายความว่าต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องขอไปทีโดยไม่ถูกต้องได้แล้ว"

โดยสรุปจึงเห็นว่าโดยนัยตามมาตรา 222 นั้น คำว่า ค่าเสียหาย และค่าสินไหมทดแทน นี้มีความหมายเหมือนกัน

ดังนั้น การชดเชยความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้จึงให้ชดเชยกันด้วยค่าสินไหมทดแทน (ตามถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222) หรือค่าเสียหาย

(1) คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 548/2521 คดีระหว่าง ร้านสหกรณ์เคอานโหม โจทก์
พ.อ.วิชัย นิรัตติชัย จำเลย

(2) มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

ซึ่งกำสัชนใหม่ทดแทนหรือค่าเสียหายดังกล่าวนี้ในทางปฏิบัติก็คือ เงินจำนวนหนึ่งซึ่งได้ประมาณขึ้นให้
 ษคไว้กัน โดยกำหนดได้เหมาะสมกับจำนวนความเสียหายที่จะชดเชย เพราะเหตุที่การไว้กา
 สสินใหม่ทดแทนนั้นเป็นการไว้สิทธิบังคับชำระหนี้แทนการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง ดังนั้น
 จึงมิใช่การบังคับให้ส่งมอบทรัพย์สิน กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืองดเว้นที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามวัตถุประสงค์
 แห่งหนี้ ค่าสินไหมทดแทนจึงหมายความถึง เงินจำนวนหนึ่งซึ่งศาลกำหนดให้โดยประมาณเอาจาก
 ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงอันเนื่องมาแต่การไม่ชำระหนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 หลักทั่วไปของการชดใช้ความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

โดยที่การชดใช้ความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะชดใช้ความเสียหายอันเกิดแต่การที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิของตน ซึ่งเจ้าหนี้อาจเรียกค่าเสียหายได้โดยหลักดังนี้

ตามหลักกฎหมายไทยก็เช่นเดียวกับหลักของกฎหมายนานาประเทศ ในเรื่องของการชดใช้ความเสียหายด้วยค่าเสียหายนั้น โดยที่กฎหมายมุ่งหรือพยายามที่จะทำให้เจ้าหนี้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลประโยชน์ทางการเงิน หรือทางเศรษฐกิจให้อยู่ในสถานะที่เขาจะพึงได้รับ ถ้าได้มีการชำระหนี้โดยสมบูรณ์ หรืออย่างน้อยก็ให้ได้ใกล้เคียงได้มากที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้เพื่อทำให้ความเสียหายหมดไปหรือน้อยไปมากที่สุด และด้วยหลักดังกล่าวนี้ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ เป็นค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นเงินจำนวนหนึ่ง โดยมีจำนวนเท่ากับหรือใกล้เคียงกับจำนวนที่เจ้าหนี้จะได้รับในการชำระหนี้นั้น ในเวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์แห่งหนี้เดิม โดยรวมถึงผลประโยชน์หรือผลกำไรที่เขาควรจะได้รับ และผลที่เขาต้องสูญเสียสิ่งที่เขามีอยู่ไป⁽¹⁾ และโดยหลักดังกล่าวนี้ เราจึงอาจสันนิษฐานได้ว่า เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายจากมูลค่าสุทธิที่จะได้รับถ้าเขาได้รับการชำระหนี้และมูลค่าสุทธิดังกล่าวนี้คือมูลค่าซึ่งเราอาจประเมินค่าสินไหมทดแทนให้ได้ตามจำนวนแห่งมูลค่านั้น ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าถ้าการที่เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้ไม่สมบูรณ์ โดยมีการผิดสัญญาไม่ชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้จึงพึงได้รับประโยชน์บางอย่างไต่มาจากการชำระหนี้นั้น มูลค่าที่เจ้าหนี้ต้องเสียไปหรือต้องขาดไปนั้นเป็นจำนวนเท่าใด ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่

(1) John Edward Murray, Jr., *Grismore on Contracts.*, p. 298

ชำระหนี้ก็พึงเรียกให้ชดใช้กันได้เป็นจำนวนอย่างนั้นหรือเท่านั้น เช่น ในสัญญาซื้อขายสิ่งของ เมื่อฝ่ายลูกหนี้ผิดสัญญาไม่รับมอบสิ่งของที่ซื้อขายกัน สินค้าราคาตกลดน้อยลง เจ้าหนี้จำเป็นต้องขายขาดทุนไปมีเงินนั้นของจะเสียเป็นต้น มูลค่าของจำนวนความเสียหาย คือมูลค่าของราคาระหว่างราคาตลาดตามสัญญาซื้อขายกับราคาตามที่ขายไปจริงต่างกันเท่าใด มูลค่าดังกล่าวเป็นราคาของความเสียหายที่ต้องชดใช้กัน⁽¹⁾ เป็นต้น

2.2.1 ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้เรียกได้ทั้งขาดทุนและขาดกำไร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การให้ชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น เพื่อชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่เนื่องจากความเสียหายของผู้เสียหายนั้น ในบางกรณี ก็เป็นการยากที่จะวัดค่ากันว่า เขาจะได้รับชดใช้เพียงใดบ้าง ดังนั้นเราจะให้เขาได้รับชดใช้เพียงเท่าที่กองทรัพย์ของเขาต้องเสียหายหรือน้อยลงไปเท่านั้น หรือควรจะให้เขาได้รับประโยชน์ที่เขาควรมีควรได้หากได้มีการชำระหนี้อีกด้วย

เนื่องจากจุดประสงค์ในการให้เจ้าหนี้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเพราะเหตุที่ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ ก็เพื่อให้เจ้าหนี้คงคืนสภาพและได้รับประโยชน์เหมือนดังได้มีการชำระหนี้โดยครบถ้วน ดังนั้นค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายที่พึงใช้ให้แก่เจ้าหนี้นั้น นอกจากจะบรรเทาความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้เสียไปแล้ว ยังรวมถึงผลประโยชน์หรือกำไร ซึ่งเจ้าหนี้ควรจะได้หากลูกหนี้ได้ปฏิบัติตามการชำระหนี้⁽²⁾

(1) เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, ... , หน้า 651

(2) เทพวิฑูร, ทรายยา, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ไทยศึกษา), 2509, หน้า 806

ดังนั้นในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับนั้น จึงมีหลักเกณฑ์ว่าต้องใช่ความเสียหายทั้งหมดที่เจ้าหนี้ได้รับ ตามนัยมาตรา 218 วรรค 2 และมาตรา 222 ซึ่งจะต้องชดเชยดังนี้

1. ทรัพย์สินของเจ้าหนี้ที่ร่อยหรอไป (Damnum emergens the "out-of-pocket" rule)
2. ผลประโยชน์ที่เจ้าหนี้ควรจะได้รับ (Lucrum cessans the "loss-of-bargain" rule)⁽¹⁾

ทั้งนี้หมายถึง การเรียกค่าเสียหายนั้นมีหลักเกณฑ์ว่าเรียกได้ทั้งส่วนที่เจ้าหนี้ต้องสูญเสียไปหรือส่วนที่ทำให้ทรัพย์สินของเจ้าหนี้ลดน้อยถอยลงไป เช่น ก. เป็นนักมวยที่มีชื่อเสียงโด่งดังกับ ข. ว่าจะมาต่อยมวยที่สนามมวยของ ข. ข. ได้ออกประกาศแจ้งความและเตรียมกิจการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการออกโฆษณาและประกาศในการจัดงานจนถึงวันกำหนด ก. ไม่มาต่อยมวยตามสัญญา ทำให้ ข. ต้องเสียหายและเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมงาน ส่วนนี้เป็นส่วนที่ทำให้ทรัพย์สินของเจ้าหนี้ลดน้อยหรือร่อยหรอไป เพราะต้องใช้จ่ายในการจัดเตรียมงาน ซึ่งเป็นส่วนที่เรียกให้ลูกหนี้ชดเชยค่าเสียหายได้

นอกจากนี้เจ้าหนี้ยังเรียกค่าเสียหายได้แม้กระทั่งผลประโยชน์ หรือผลกำไรที่เจ้าหนี้จะได้รับถ้ามีการชำระหนี้เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึงส่วนที่จะทำให้ทรัพย์สินของเจ้าหนี้เพิ่มขึ้น ถ้าได้มีการชำระหนี้กัน ส่วนนี้เจ้าหนี้ก็สามารถจะเรียกได้เช่นกัน เช่น ตามอุทาหรณ์ข้างต้น ถ้า ก. มาต่อยมวยตามสัญญาในวันนัด ข. จะจำหน่ายบัตรได้และมีผลกำไรอีกเป็นเงินจำนวนหนึ่งเช่นนี้ เมื่อ ก. ไม่มาตามนัด นอกจาก ก. จะเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานแล้ว ยังเสียผลประโยชน์ที่ควรได้รับด้วย ซึ่งถือว่า ก. ต้องเสียหายในผลประโยชน์ทั้ง 2

(1) วงษ์ วีระพงษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหนี้และประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ไทยพิทยา), 2514, หน้า 158

ส่วนนั้น ก. จึงเรียกค่าเสียหายได้

หรืออีกนัยหนึ่งการเรียกค่าเสียหายนั้น เรียกได้ทั้งขาดทุนและกำไร ก็คือความเสียหายซึ่งเจ้าหน้าที่ขาดไปจากทรัพย์สินของตน อันเรียกว่าขาดทุน (Perte éprouvée) และความเสียหายที่เจ้าหน้าที่ขาดทุน ทางที่จะได้เพิ่มขึ้นในทรัพย์สินของตนอันเรียกว่าขาดกำไร (gain manqué) และความเสียหายทั้งสองประเภทดังกล่าวนี้ เจ้าหน้าที่มีสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้แทนการไม่ปฏิบัติชำระหนี้ ยังผลเสียหายเกิดแก่เจ้าหน้าที่⁽¹⁾ ส่วนกรณีว่าความเสียหายเช่นนั้นจะเป็นค่าเสียหายที่ปรกตีย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ หรือเกิดแต่พฤติการณ์ที่ลูกหนี้จะหึงคาดเห็นได้หรือไม่อย่างไรนั้น ต้องแล้วแต่ข้อเท็จจริงในแต่ละคดี ซึ่งจะต้องพิจารณาตามกันไป

2.2.2 จุดมุ่งหมายในการให้คดีชำระค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

โดยที่กฎหมายยอมให้มีกรณีชำระค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ โดยมีหลักว่าให้เจ้าหน้าที่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้รับผลประโยชน์เท่ากับหรือใกล้เคียงกับที่จะได้รับจากลูกหนี้ถ้าได้มีการชำระหนี้กันโดยถูกต้องดังกล่าวมาแล้วนั้น กฎหมายมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการให้ชดเชยความเสียหายดังนั้นเป็นสิ่งที่ควรที่จะศึกษาต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของกฎหมายในการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวมานั้น เราควรศึกษาถึงวิวัฒนาการของเรื่องนี้ในสมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของกฎหมายปัจจุบันให้มากขึ้น

คำว่า "หนี้" ที่ใช้กันเพื่อหมายรวมถึงความผูกพันตามสัญญาอัน นอกจากจะปรากฏในภาษาไทยใบเฉพาะแต่ไทยสยามเท่านั้น ยังปรากฏในภาษาของชนชาติไทยอื่นด้วย ในปัจจุบันคำนี้ใช้สำหรับหมายถึงบรรดาสัญญาและบรรดากรณีที่เกิดหนี้โดยทั่วไป ๆ อีก

(1) จี. เศรษฐบุตร, ก้าวอธิบายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะทั่วไปแห่งหนี้ (ครั้งที่ 3), ... , หน้า 47

ผู้ชายของเขื่อก็ได้ชื่อว่าเป็นเจ้านี้ เช่นเดียวกับผู้ที่มีสิทธิเรียกร่องเอาค่าสินไหมทดแทนใ
การละเมิด แต่ในบทกฎหมายเก่าคำนี้มิได้มีความหมายกว้างเช่นนี้ คำว่า "หนี้" ใช้เฉพาะ
แต่ในสัญญาเท่านั้น สำหรับความสัมพันธ์อันเกิดจากสัญญาอื่น ๆ มิได้เรียกว่า "หนี้" เลย (1)

ในบทกฎหมายเก่าที่ตกทอดมาถึงเรา สัญญาก็เช่นเดียวกับสัญญาปัจุบันใ
ปัจจุบัน คือเป็นสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งไ้รับเงินจำนวนหนึ่ง หรือสังกะทรัพย์ปริมาณหนึ่งจากบุคคล
หนึ่งและมีหน้าที่ต้องส่งทรัพย์สินในจำนวนเดียวกันแก่ผู้ที่รับมา และในระหว่างนั้นจะต้องเฝ้า
คอกเบี้ยอีกด้วย แต่ถาเราพิจารณาห้บทบัญญัติที่เกี่ยวกับสัญญาตามกฎหมายเก่าโดยละเอียด
เราจะเห็นได้ว่า สัญญานี้มีลักษณะเป็นพิเศษโดยเฉพาะติดกับสัญญาอื่น ๆ ทั้งมีผลซึ่งออกจะต่าง
ไกลกับความเข้าใจในสมัยปัจจุบันอีกด้วย (2)

ในเบื้องต้น ผู้กูไม่เฉพาะแต่มีหน้าที่เพียงเช่นทุกวันนี้ คือต้องชดใช้เงิน
จำนวนที่ตนกูไปเท่านั้น ตนจะตกอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ซึ่งแม่จะมีเพียงได้กบถ
ก็ยังเป็นพ้เห็นได้ อำนาจบังคับบัญชายังมีร่องรอยปรากฏอยู่ในศัพท์ซึ่งใช้เรียกผู้ใหญ่
"เจ้านี้" นั้นเอง โดยศัพท์นี้หมายถึงเจ้านี้ในสัญญาเท่านั้นดังกลาวมาแล้ว ผู้ใหญ่จึงติด
กับผู้มีอำนาจตามสัญญาอื่น ๆ โดยมีฐานะเป็นเจ้าตอผู้ และผู้อยู่ในฐานะเป็นลูกตอผู้ใหญ่
จึงแสดงให้เห็นว่า ตามสัญญานั้นผู้สัญญามีไ้อยู่ในฐานะเท่ากันเช่นเดิม สัญญาทำให้ผู้
เกิดมีอำนาจขึ้นเหนือผู้และอำนาจนี้ยังงให้เอกสิทธิบางอย่างแก่เจ้านี้ในปลายสมัยกรุงศรี
อยุธยา เช่น ตามกฎหมายเก่า แรผู้ใหญ่จะไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้มีการชำระหนี้โดยพลการ
จากทรัพย์สินของลูกหนี้ไ้เช่นเดียวกับสัญญาอื่น ๆ ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดก็จริงอยู่
แต่เราจะเห็นว่า ตากผู้ใหญ่ยื้อแย่งเอาทรัพย์สินของผู้กูไปโดยพลการ กฎหมายก็จำกัดให้

(1) ร. แลงกัท, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1 (คำสอนชั้นปริญญาโ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง), 2478, หน้า 8

(2) เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

มีความรับผิดชอบในทางแพ่ง คือให้สูญเสียแต่ส่วนหนึ่งของหนี้สินและมีความรับผิดชอบเป็นพิเศษเฉพาะ
 ในกรณีที่ว่าคดีที่เวาริบมาสูญหายไป กฎหมายไม่ถือเอาเป็นการลิดทรัพย์ และไม่บังคับให้การที่
 ยึดเอามาโดยไม่ขอมคว่ายกฎหมายนั้นเสียหมดทั้งหมด (กฏนี้ 39,40) ดังนั้นก็มีอะไรอื่นนอก
 จากว่ากฎหมายถือเอา เจ้าหนี้คือผู้ให้กู้ เป็นเสมือนผู้มีสิทธิในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และสิทธินี้
 กฎหมายห้ามแต่เฉพาะการใช้โดยพลการเท่านั้น อีกประการหนึ่ง แม้เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิที่จะ
 จับกุมตัวลูกหนี้ซึ่งไม่ชำระหนี้มาโดยพลการในเมื่อ ไม่มีคำพิพากษา เพื่อจำคุกหรือใส่โซ่ตรวน
 ก็ตาม แต่ลูกหนี้ก็ต้องมีความระมัดระวังเจ้าหนี้ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงความคางกันของฐานะ
 เชน หากลูกหนี้บังเอิญไปได้เจ้าหนี้ซึ่งมีใจทรน เมื่อไม่ได้รับชำระหนี้ก็เกิดความโกรธขึ้น
 เชนนี้ คนจะต้องอดทนรับเอาความเคียดแค้นด้วยความสงบ ถ้าคนไม่ทนฟังคำเหล่านั้นและไม่
 ค้าหาเจ้าหนี้ หรือไปพูดว่าเขาเข้า เจ้าหนี้ก็อาจที่จะกระทำแก่ตนให้สมกับความโกรธ เพราะ
 เขาจะมีต้องถูกปรับโทษแต่อย่างใดในคำคำทอ หรือในการทุมคดีซึ่งเขาได้กระทำไปนั้น แต่ใน
 ขณะเดียวกันทางฝ่ายลูกหนี้จะต้องเสียสินไหมในความผิดที่ตนทำผิดไป (กฏนี้ 41) "เจ้าหนี้
 มั่นร้ายให้ลูกหนี้ออกเอา" คือลูกหนี้จะต้องพร้อมที่จะอดทนต่อความรุนแรงที่จะได้รับจากเจ้าหนี้
 ที่ตนได้เลือกเองนั้น ในที่สุดสัญญาที่ตกทอดมาถึงเรานี้เอง แสดงให้เห็นลักษณะที่คล้ายกับ
 สัญญาขายคนลงเป็นทาส ดังนั้นความสัมพันธ์ที่เรียกว่าหนี้ จึงมิได้อยู่ที่ความตกลงของเจตนา
 ดังได้พิจารณามาแล้ว แต่อยู่ที่ความรู้สึกลูกหนี้ที่รู้สึกว่าจะตนอยู่ในฐานะต่ำกว่าผู้ที่ตนไป
 วอนขอความช่วยเหลือคือมา และการที่เจ้าหนี้ให้เงินหรือสิ่งบริโภคนแก่บุคคลหนึ่งซึ่งตกอยู่ใน
 ความอึดอัด ก็มีได้ถือว่าเป็นสัญญา แต่การอุปถัมภ์แก่ปวงชนซึ่งแสดงความไม่เสมอภาคใน
 ระหว่าง 2 ฝ่าย โดยการกู้ยืมเอง ลูกหนี้ยอมแสดงให้เห็นว่าตนยอมตกอยู่ในอำนาจของผู้ซึ่ง
 ได้ช่วยเหลือตน ดังนั้นจึงอาจถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้าหนี้กับลูกหนี้ไม่เกี่ยวกับกับการ
 เงินแต่อย่างใด จริงอยู่ลูกหนี้ย่อมมีหน้าที่ต้องคืนเงินหรือสิ่งบริโภคที่ตนกู้มาในภายหลัง แต่
 สันนิษฐานได้ว่า ในครั้งเดิมการผิดคอบทว่าที่นั้นไม่เป็นเหตุให้นำมาฟ้องร้องศาลได้ จริงอยู่
 หน้าที่ของลูกหนี้มีประกันมาแต่สมัยโบราณ แต่เราจะเห็นได้ในภายหลังว่าตามกฎหมายเกา
 การประกันมิได้เป็นไปในทำนองรับรองการสามารถชำระหนี้ของลูกหนี้ แต่เป็นการรับรองมิ
 ให้ลูกหนี้หนีหายไปเท่านั้น การประกันในสัญญาเป็นเช่นเดียวกับในสัญญาขายคนมิได้รับรอง

การชำระหนี้จริงจึง ผู้ค้าประกันมีหน้าที่แต่ของคดียังมีค่าธรรมเนียมให้ดูเป็นลูกหนี้ที่หาย และให้คงอยู่ในอำนาจของเจ้าหนี้เรื่อย ๆ ไป เป็นแต่ต่อมาอีกนานความผูกพันของลูกหนี้จึงกำหนดชัดแจ้งขึ้น และมีรอบเขตอยู่ที่การชดเชยหนี้สิน แต่อย่างไรก็ดี ลักษณะเดิมของความผูกพันยังมีได้เปลี่ยนไปอย่างเด็ดขาด ความวิวัฒนาการแปรของความเข้าใจในเรื่องหนี้คงว่าให้ไต่สืบสุดลงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ความเข้าใจอย่างใหม่นี้ น่าจะได้เกิดขึ้นเนื่องจากการนิยามใช้ทรัพย์สินสัญญาซึ่งเกิดจากแนวความคิดต่างกับสัญญา คู่ผลของสัญญานี้ได้นำมาใช้ในเรื่องสัญญาบางอย่าง ในเวลาต่อมาทรัพย์สินสัญญาซึ่งก่อตั้งจากการที่ฝ่ายหนึ่งยึดถือทรัพย์สินหนึ่งซึ่งเป็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ความผูกพันซึ่งเกิดจากสัญญาประเภทนี้ จึงมีลักษณะติดอยู่กับทรัพย์สินและได้ใช้ชั่วระยะเวลาสั้น การไม่ปฏิบัติตามสัญญาของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ให้สิทธิแก่อีกฝ่ายหนึ่งเหนือทรัพย์สินสมบัติ หรือเนื้อตัวของฝ่ายที่ผิดสัญญา แต่ให้สิทธิเพียงเรียกคืนทรัพย์สินที่ตนส่งมอบมา เมื่อฝ่ายนั้นไม่ส่งคืนก็ตกอยู่ในฐานะเป็นมูลละเมิดทันที สัญญาทั้ง 2 ประเภทนี้ จึงมีความตรงข้ามกันด้วยประการทั้งปวง (1)

แต่ทว่าในภายหลังต่อมา ความตรงกันข้ามนี้ค่อยคลายลงทีละน้อย การกู้ได้เลือกถือกันว่าเป็นการที่ให้การปกปักรักษาและถือเอาการที่ส่งมอบเงินจำนวนหนึ่งหรือสิ่งบริโภคนปริมาณหนึ่งเป็นความสำคัญขึ้นทุกที การกู้จึงกลายเป็นการกู้ยืมซึ่งเป็นทรัพย์สินสัญญา ทั้งสัญญายืมแต่เดิมลูกหนี้ก็มีหน้าที่แต่เพียงชดเชยจำนวนเงินที่กู้ยืมกันมา เช่นเดียวกับผู้ยืมผู้รับฝาก ฯลฯ มีหน้าที่เพียงส่งคืนที่ตนยืม ฝาก ฯลฯ ฐานะของการที่ลูกหนี้ตกอยู่ภายใต้ใต้อำนาจของเจ้าหนี้คงปรากฏแต่เพียงร่องรอย และในถ้อยคำที่ยังใช้เรียกกันมาจนปัจจุบันนี้ ดังกล่าวมาแล้ว สถานะของลูกหนี้ก็ขึ้น แต่มิได้ตัดขาดจากการติดต่อกัน สถานะคล้ายทาสแต่โบราณโดยสิ้นเชิง อนึ่ง บรรดาข้อบังคับซึ่งแต่เดิมใช้แก่ทรัพย์สินสัญญาโดยเฉพาะ เช่น กรณีการเพิ่มหนี้เป็นทวีคูณ เมื่อมีการปฏิเสธสัญญา อาจนำมาใช้แก่สัญญา และข้อบังคับในสัญญาถูกลบเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของทรัพย์สินสัญญาบางประการ สังเกตได้เช่น ผู้ฝาก ผู้ให้ยืม ผู้ขาย ฯลฯ มี

(1) ร. แดงกาศ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, ... , หน้า 8 -17

สิทธิเหนือตัวและทรัพย์สินสมบัติของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อบังคับให้ชำระหนี้แทนที่จะมีอำนาจเฉพาะในฐานะเป็นผู้ถูกละเมิด ซึ่งหากผู้ละเมิดไม่สามารถชำระค่าสินไหมก็คงถูกลงโทษเช่นเท่านั้น จึงได้โน้มน้อมไปในทางที่จะรวมกัน และตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับเดียวกัน การวิวัฒนาการนี้ แม้จะได้เริ่มแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ได้มาบรรลุลดลงในสมัยอันไม่ห่างไกลจากสมัยปัจจุบัน⁽¹⁾

ในที่สุดความกฎหมายปัจจุบัน การไม่ปฏิบัติตามสัญญาไม่ก่อให้เกิดการอย่างอื่นขึ้นนอกจากเสียค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเอาจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ กฎนี้ความจริงยังเป็นของใหม่ในกฎหมายประเทศต่าง ๆ ส่วนมาก ในสมัยโบราณบุคคลผู้ซึ่งไม่ปฏิบัติตามคำรับรองที่ได้ผูกพันตนไว้ตามจารีตประเพณีได้ถือว่าก่อการละเมิดและตกอยู่ภายใต้การแก้แค้นของอีกฝ่ายหนึ่ง จารีตประเพณีและกฎหมายได้เปลี่ยนจากการแก้แค้นไป ภายหลังให้เป็นการเสียค่าปรับซึ่งอัตราได้กำหนดไว้ล่วงหน้า ตั้งการปรับในคดีอาญาทุกวันนี้ ต่อมาภายหลังอีกนานจึงได้แยกความผิดอาญาออกจากความผิดทางสัญญา และในการผิดสัญญาก็ให้แต่เจ้าหน้าที่ฟ้องได้ในทางแพ่ง โดยเรียกค่าสินไหมทดแทนอันมุ่งเฉพาะแต่จะบำบัดความเสียหายซึ่งเกิดแต่ไม่ปฏิบัติตามสัญญา นั้น และอัตราค่าสินไหมเปลี่ยนไปตามรูปคดี อีกประการหนึ่ง แต่เดิมลูกหนี้ซึ่งไม่สามารถชำระหนี้หรือเงินปรับซึ่งตนจะต้องเสีย ยอมตกอยู่ภายใต้การแก้แค้นของเจ้าหนี้ที่จะมาจับเอาตัวไปคุมขังใส่โซ่ตรวนจองจำ เพื่อบังคับให้ชำระหนี้หรือลงโทษให้หลายจำได้ ลูกหนี้รับผิดชอบไม่เฉพาะแต่กองทรัพย์สินของคนเท่านั้น ยังต้องรับผิดชอบด้วยเนื้อตัวร่างกายของตนเองด้วย หากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เพียงพอ เจ้าหนี้ยังนำเอาตัวออกขายเป็นทาส เพื่อเอาเงินค่าตัวนั้นชำระหนี้ได้ ต่อมาภายหลังเมื่อความเจริญในชนบทธรรมเนียมได้ชักจูงให้ยกเลิกการเอาตัวลงเป็นทาสเพื่อชำระหนี้ก็ยังเป็นเวลายาวนานที่ลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ต้องรับโทษจำคุกชั่วระยะเวลาเทียบตามจำนวนหนี้ของตน เจริญจะมาเมื่อสมัยก่อนข้างปัจจุบันนี้เองที่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปได้ยกเลิกวิธีนี้ในคดีแพ่งเสีย คงไว้แต่คดีอาญา หรือเฉพาะแก่หนี้สินต้อง

(1) ร. แลงกัท, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1,....., หน้า 8 - 17

รัฐบางประเภทเท่านั้น (1)

จากวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะหนี้ในกฎหมายเก่าจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าในกฎหมายเก่านั้นมีความหมายในทางแคบ หมายถึงเฉพาะการเป็นหนี้เงินเท่านั้นและมีลักษณะเช่นเดียวกับสัญญาขายคนลงเป็นทาส เจ้าหนี้มีอำนาจเหนือตัวของลูกหนี้ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อไม่ได้รับการชำระหนี้ก็อาจจับตัวลูกหนี้ได้โดยตัวของลูกหนี้เป็นประกันการชำระหนี้ และเจ้าหนี้มีเอกสิทธิเหนือตัวและกองทรัพย์สินของลูกหนี้

แต่ในปัจจุบันนี้กฎหมายลักษณะหนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยหนี้ในปัจจุบันนี้ได้มีผู้ให้คำอธิบายหรือความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กัน แต่สรุปได้ว่า เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย และจากนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้ง 2 ฝ่ายดังกล่าวนี้เอง หากฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามนิติสัมพันธ์ดังกล่าวนั้น โดยมีได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวแต่ไม่สมบูรณ์ หรือไม่คงตามวัตถุประสงค์ของนิติสัมพันธ์ที่ได้กำหนดกันไว้แล้ว อีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับให้ฝ่ายลูกหนี้กระทำการดังกล่าวได้ หรือหากได้รับความเสียหายอันเนื่องมาแต่การไม่ปฏิบัติตามการตามสัญญาของฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องกระทำนั้น ยังอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้นได้อีกด้วย

การยอมให้ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นคู่กรณีนั้น เรียกว่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายดังกล่าวก็โดยที่กฎหมายมีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ความเสียหายหมดไป หรืออย่างน้อยก็ให้มีความเสียหายเหลืออยู่น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่อย่างไรก็ตามการให้คดีใช้ค่าสินไหม หรือการทดแทนก็มีขอบจำกัดเหมือนกัน โดยกฎหมายยอมให้คดีใช้กันเพื่อให้เจ้าหนี้ได้คงคืนสภาพ และมีผลประโยชน์ตั้งว่าได้มีการชำระหนี้โดยครบถ้วนแล้ว คือให้เจ้าหนี้ได้รับค่าสินไหมทดแทน

(1) ร. แฉงกาด์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1,....., หน้า 8 - 17

ในฐานะที่จะพึงได้รับในกรณีที่จะมีการชำระหนี้กันเกิดขึ้น มิใช่ได้รับผิดหรือชดใช้ในความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้กันทั้งสิ้น หรือมิใช่เป็นการชดใช้กันเพื่อให้เจ้าหนี้ได้คงถิ่นสภาพและฐานะเหมือนดังว่ามีได้มีหนี้ต่อกันเลย ดังนั้นสภาพของเจ้าหนี้ที่จะพึงได้รับประโยชน์ของค่าสินไหมทดแทนนั้นจะมีเพียงเท่ากับที่จะพึงได้รับจากการชำระหนี้เท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การชำระหนี้จะพึงอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้อย่างไร การชดใช้ค่าเสียหายก็จะพึงอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายลักษณะหนี้ได้คำนึงถึงสภาพและข้อเท็จจริงทั่วไปว่า การที่บุคคล 2 ฝ่าย เข้ามามากอนิติสัมพันธ์กันโดยเกิดขึ้นขึ้นมาแล้วนั้น อย่างน้อยบุคคลฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้ก็ย่อมมุ่งประสงค์ของหนี้นั้นเป็นข้อแรกและเป็นธรรมดาของการก่อให้เกิดหนี้ ซึ่งถ้าถูกหนี้ได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ครบถ้วนบริบูรณ์ เรื่องก็คงไม่มีปัญหา เจ้าหนี้เองก็สมประโยชน์และได้รับความพอใจ แต่หากการมิได้เป็นไปดังนั้น เจ้าหนี้มิได้รับการชำระหนี้หรือได้รับแต่ไม่ถูกต้องครบถ้วนและเกิดมีความเสียหายขึ้นมาแล้วกฎหมายเห็นว่า เจ้าหนี้นั้นเองจะต้องจะได้รับผลประโยชน์ที่จะทดแทนความเสียหายนั้นเช่นเดียวกับที่จะพึงได้รับจากการชำระหนี้ ค่าเสียหายจึงควรมีขนาดเท่ากับหรือใกล้เคียงกับจำนวนที่เขาควรสูญเสียหรือขาดไปจากการที่เขาจะได้รับจากการไม่ได้รับการชำระหนี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่เจ้าหนี้ที่ได้รับความเสียหาย ดังนั้นโดยจุดมุ่งหมายของกฎหมายดังกล่าว จึงเกิดหลักในการชดใช้ความเสียหายกันว่า "ถ้าการชำระหนี้จะพึงอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้อย่างไร การชดใช้ค่าเสียหายก็พึงคำนวณเพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์ก้าวหน้าเป็นอย่างนั้น เพื่อที่จะให้เจ้าหนี้ได้คงถิ่นสภาพหรือสถานะทางเศรษฐกิจการเงิน หรือความก้าวหน้าเช่นเดียวกับที่ได้มีการชำระหนี้กันถูกต้องบริบูรณ์" (L'exécution par équivalent)⁽¹⁾

(1) เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, ... , หน้า 851

โดยมีข้อสังเกตว่ากฎหมายให้มีการชดเชยความเสียหายกันโดยเฉลี่ยให้เจ้าหน้าที่ใกล้กับ
 คดีผู้สถานะเหมือนดังมีการชำระหนี้เท่านั้น มิได้หวังเลยหรือให้ผลประโยชน์ก้าวหน้าไปถึงว่า
 จะให้เจ้าหน้าที่ได้รับผลประโยชน์ดังเช่น หรือใกล้กับคดีผู้สถานะเหมือนดังว่ามีคดีนี้ต่อกันเคย
 ซึ่งมีความหมายต่างกัน คือ

การใกล้กับคดีผู้สถานะเหมือนดังว่าได้มีการชำระหนี้กัน นั้นหมายความว่าถ้าการ
 ชำระหนี้มีผลทำให้ เจ้าหน้าที่ได้มีความก้าวหน้าไปมากเพียงใด การใกล้กับคดีผู้สถานะนั้นก็จะมีผล
 ก้าวหน้าเป็นอย่างนั้น ซึ่งอาจมากหรือน้อยกว่าฐานะเดิมก่อนมีการชำระหนี้เท่าใดก็ได้ เช่น
 นายเขียว ทำสัญญาซื้อที่ดินจาก นายแดง ราคา 3,000 บาท และพร้อมกันนั้นได้ตกลงขาย
 ที่ดินแปลงดังกล่าวให้แก่ นายขาว 5,000 บาท และได้จ่ายเงินให้นายแดงแล้วพร้อมทั้ง
 ได้แจ้งให้นายแดงมาทำการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน และได้บอกให้นายแดงทราบว่าหากนายแดง
 บิดพลิ้วคนจะถูกนายขาวปรับเป็นเงิน 1,000 บาท ดังนั้นถ้านายแดงบิดพลิ้ว นายเขียวต้อง
 ถูกนายขาวปรับเป็นเงิน 1,000 บาท และต้องชดเชยค่าไปอีกเป็นเงิน 2,000 บาท ดังนั้น
 ค่าเสียหายที่นายเขียวจะเรียกได้จากนายแดงนั้นสันนิษฐานได้ว่า อาจเรียกเอาค่าชำระราคา
 3,000 บาท ค่ากำไรที่ได้จากนายขาวอีก 2,000 บาท และค่าเสียหายที่ต้องถูกนายขาว
 ปรับอีกเป็นเงิน 1,000 บาท ซึ่งรวมเป็น 6,000 บาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนมากกว่าฐานะเดิม
 ที่ นายเขียว มี ดังนั้นเป็นต้น

ส่วนการใกล้กับคดีผู้สถานะเดิมดังก่อนมีหนี้ต่อกันนั้นเป็นการใกล้กับคดีผู้สถานะเดิม คือ เป็น
 การใกล้กับคดีผู้สถานะเสมอตัวเหมือนดังว่ามีคดีนี้ต่อกัน เช่นตามตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นนั้น เจ้าหน้าที่
 อาจเรียกเอาค่าเสียหายได้แต่เพียงที่ชำระราคาและต้องเสียค่าปรับไปเท่านั้น ผลประโยชน์
 ที่เกินเลยจากฐานะเดิมที่ตนมีก่อนการมีหนี้กันจะ เรียกไม่ได้ ดังนั้นเป็นต้น

ซึ่งโดยหลักแล้วค่าสินไหมทดแทนอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ นั้น เราให้หลักเพื่อให้
 คงคดีผู้สถานะเหมือนดังได้มีการชำระหนี้โดยถูกต้องบริบูรณ์เป็นหลักในการคำนวณค่าเสียหาย
 ให้แก่เจ้าหน้าที่

การที่กฎหมายมีจุดมุ่งหมาย เช่นนี้ ก็เพราะก่อนที่จะมีความเสียหายอันเป็นผลให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนกัน เจ้าหนี้และลูกหนี้มีนิติสัมพันธ์ต่อกันอยู่ก่อนแล้วและก่อนที่จะมีหนี้เสีย จะต้องคาดคะเนถึงผลแห่งการไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้อันเป็นที่ตกลงกันแล้ว ก็คือ ทั้งตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้ก็ต้องมีการคาดคะเนถึงผลแห่งการที่จะมีการไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ หรืออย่างน้อยเจ้าหนี้และลูกหนี้ก็มีความประสงค์ในผลของหนี้อันจะเกิดขึ้นถ้าหากได้มีการปฏิบัติตามชำระหนี้กันโดยสมบูรณ์ ลูกหนี้จึงควรจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันมีขนาดไม่เกินผลแห่งหนี้ที่จะได้มีการชำระหนี้กัน ฉะนั้นหากจะมีความเสียหายกันมากกว่านั้นและบังคับให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเกินกว่าฐานะของผลที่ได้มีการปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นสิ่งลูกหนี้พึงต้องปฏิบัติหากได้มีการชำระหนี้ก็น่าจะไม่ถูกต้องและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม ดังนั้นกฎหมายจึงให้มีการจำกัดจำนวนค่าสินไหมทดแทน เท่าที่จะทำให้ฝ่ายที่ต้องเสียหายมีฐานะและสภาพเหมือนว่าได้มีการชำระหนี้กันเกิดขึ้น

โดยที่กฎหมายมีจุดมุ่งหมายและ เจตนารมณ์ในการให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายอันเกิดแก่การไม่ชำระหนี้ดังกล่าว จึงได้มีบทบัญญัติ มาตรา 222 ขึ้นมาเป็นหลัก หรือเป็นแม่บทในการเรียกค่าเสียหายว่าจะเรียกได้ในขอบเขตดังนี้ คือ

1. ค่าเสียหายเพื่อความเสียหาย เช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้น แก่การไม่ชำระหนี้ นั้น และ
2. ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่ พฤติการณ์พิเศษ หากว่าผู้กรณีใดคาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว

ซึ่งรายละเอียดของขอบเขตหรือขนาดของความเสียหายว่าจะชดเชยกันอย่างไร จะได้กล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

2.3 ประเภทของค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้

ในหลักกฎหมาย Common Law นั้น เขาแบ่งค่าเสียหายออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่าเสียหายที่ไม่เป็นการทดแทนความเสียหาย (Non-Compensatory Damages)
2. ค่าเสียหายที่เป็นการทดแทนความเสียหาย (Compensatory Damages)⁽¹⁾

ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. ค่าเสียหายที่ไม่เป็นการทดแทนความเสียหาย นั้นได้แก่ ในกรณีที่มีการกระทำผิดสัญญา หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ต่อกันหรือได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น แต่ฝ่ายโจทก์ไม่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด หรือได้รับความเสียหายแต่ไม่อาจพิสูจน์ความเสียหายให้เห็นได้ว่าเป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งค่าเสียหายประเภทนี้เป็นการกำหนดค่าเสียหายให้เพียงมีไว้เพื่อทดแทนความเสียหาย แต่เป็นกำหนดไว้เพื่อรับรู้สิทธิของเจ้าหนี้ที่ได้รับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนสัญญา หรือเป็นการกำหนดเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อมิให้เอาเป็นเยี่ยงอย่างต่อไป และเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในการชดเชยความเสียหาย เพื่อเป็นการเตือนใจผู้อื่นที่จะกระทำผิดต่อ ๆ ไป ค่าเสียหายประเภทนี้ได้แก่

ก. ค่าเสียหายแก่ในนาม (nominal damages) เป็นค่าเสียหายที่ กำหนดไว้เพื่อทดแทนความเสียหายแต่ในนาม มิใช่เป็นความเสียหายที่พิสูจน์กันได้ว่าเกิดขึ้นจริง เป็นการกำหนดเพื่อรับรู้สิทธิของเจ้าหนี้ที่ได้รับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนสัญญา เป็นค่า

(1) Calamari, John D. and Perillo, Joseph M., The Law of Contracts, St. Paul Minn. West Publishing, 1970, p. 327

เสียหายที่ศาลอาจกำหนดให้เป็นจำนวนเล็กน้อยเพียงใดก็ได้ เช่นอาจเป็น 1 บาท หรือ 100 บาท ซึ่งในกรณีเช่นนี้มีความเสียหายแต่ฝ่ายผู้เสียหายหรือตัวโจทก์ไม่อาจพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ว่าเป็นจำนวนเท่าใด และศาลเองก็เห็นว่าตามรูปการณ์นั้นเจ้าหน้าที่น่าจะได้รับความเสียหาย แต่เมื่อทางพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าเสียหายอย่างใด กรณีเช่นนี้ศาลในระบบกฎหมาย Common Law ยอมรับและกำหนดค่าเสียหายแค่ในนามให้แก่โจทก์ ซึ่งค่าเสียหายแต่ในนามนี้อีกนัยหนึ่ง ก็คือ *injura sine damno* (1)

ข. ค่าเสียหายเป็นเยี่ยงอย่าง (*exemplary or vindictive damages*) ค่าเสียหายประเภทนี้เป็นค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยที่กระทำการอันไม่บังควรอย่างร้ายแรง ค่าเสียหายประเภทนี้เป็นการกำหนดให้เพื่อทดแทนความเสียหายในกรณีที่ย่ำจำเลยกระทำผิดโดยเจตนาร้ายหรือมีการกระทำอันเป็นการโหดร้าย โดยมีจุดมุ่งหมายของการกำหนดค่าเสียหายเพื่อลงโทษจำเลยและเพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้ละเว้นการกระทำผิดที่คล้ายคลึงกันหรืออย่างเดียวกันในอนาคต (2)

แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ค่าเสียหายประเภทนี้จะกำหนดให้ทดแทนกันในกรณีละเมิดไม่กำหนดให้ชดเชยกันในทางความผิดที่เกิดแก่สัญญา เพราะโดยทั่วไปแล้วค่าเสียหายที่กำหนดเป็นการลงโทษนั้นมักไม่มีการกำหนดให้ในกรณีเพื่อทดแทนความเสียหายอันเกิดแก่การผิดสัญญาหรือการไม่ชำระหนี้ทั่ว ๆ ไป เพราะจุดประสงค์ในการทดแทนความ

(1) *Salmond on the Law of Torts.*, p. 126

วงศ์ วีระพงษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ไทยพิทยา), 2514, หน้า 40

(2) ยังมีชื่ออื่นอีกมากมาย แต่มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ *retributory, punitive, aggravated, liberal, penal, sentimental,* เรืองเดียวกัน

เสียหายในกรณีดังกล่าวนี้มีไว้เชื่อเป็นการลงโทษ แต่เป็นการชดเชยความเสียหายที่ได้รับจริง ๆ ดังนั้นถึงแม้ว่าการผิดสัญญาจะเป็นไปโดยฉ้อฉลโดยเจตนาทุจริต หรือไม่ก็ตาม ค่าเสียหายก็ยังมีและจะเป็นไปเช่นเดียวกับในกรณีไม่ทุจริตนั่นเอง⁽¹⁾

2. ค่าเสียหายที่เป็นการทดแทนความเสียหาย สำหรับค่าเสียหายประเภทนี้ได้แก่ค่าเสียหายอันแท้จริง (real or actual damages) ความเสียหายประเภทนี้ไม่ว่าเล็กน้อยเพียงใด ก็ยอมพิสูจน์ให้เห็นได้ ซึ่งความเสียหายประเภทนี้เรียกว่า *damnum* ไม่ใช่เป็นเพียง *injura* เป็นการกำหนดค่าให้เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ๆ อันเนื่องมาจากการกระทำผิด ซึ่งความเสียหายเช่นนี้ถ้าเสียหายไปเท่าใดก็ยอมจะได้อีกใช้เป็นจำนวนเท่าที่ตรงเสียหายไป เช่น ตามปรกติเมื่อทรัพย์สินเขาเสียหายแท้จริงไปเท่าใด ต้องชดเชยคืนก็ดังเดิม ดังสุภาษิตว่า *Restituo in integrum - Restoration to a whole or uninjured*⁽²⁾

ตัวอย่างเช่น

ถ้าเอาทรัพย์สินของเขาไปก็ต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่เขา เช่นเอาผ้าของเขาไปก็คืนผ้าตัวนั้นให้แก่เขา ถ้าไม่สามารถคืนให้ได้ก็ต้องชดเชยราคามาตัวนั้น หรือเอาเงินเขาไป 1,000 บาท ก็ต้องคืนเงินเขาคครบถ้วน 1,000 บาท เป็นต้น

สำหรับการกำหนดค่าเสียหายประเภทนี้ใช้เป็นหลักในการกำหนดทั้งกรณีผิดสัญญาและละเมิด ส่วนจะให้ชดเชยกันเพียงใต้นั้นก็จะมีรายละเอียดของแต่ละประเภท

(1) John Edward Murray. Jr., *Grismore on Contracts.*, p. 202

(2) *Salmond on the Law of Torts.*, p. 126

วงษ์ วีระพงษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด,

แตกต่างกันไป แล้วแต่ขอบเขตของการทดแทนความเสียหายซึ่งจะได้ศึกษากันต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม ซึ่งมีข้อสังเกตว่าความเสียหายที่มีอยู่นั้นแม้จะไ้เกิดขึ้นมาแล้ว ถ้าไม่ใช่เพราะความผิดของจำเลย จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดชอบ (Damnum sine injura) คือความเสียหายต้องเป็นผลของการกระทำผิด

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าตามหลักกฎหมาย Common Law การขูดรีดค่าเสียหาย ในกรณีผิดสัญญา นั้น ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะชดเชยให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลประโยชน์ ก้าวหน้าในทางการเงิน หรือทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับหรือใกล้เคียงที่เขาจะได้รับ ถ้ามีการชำระหนี้กันโดยถูกต้อง⁽¹⁾

จึงมีปัญหว่าในกรณีที่ความเสียหายนั้นมิใช่เป็นความเสียหายในทางการเงินทองหรือ ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้นั้น หลักกฎหมาย Common Law จะยอมให้ชดเชยกันหรือไม่

ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

หลักกฎหมาย Common Law นั้นถึงแม้การเรียกค่าเสียหายอันเกิดแต่การผิด สัญญาจะเป็นวิธีที่ไ้บังคับกันโดยทั่วไปเมื่อมีการไม่ชำระหนี้หรือผิดสัญญาเกิดขึ้นก็ตาม หรือ ค่าเสียหายที่เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น กฎหมายอังกฤษไม่ยอมให้เรียกร้องกันได้ ในกรณี ผิดสัญญา โดยกล่าวว่า

(1) "In as much as the promisee in a contract is primarily entitled to have performance, if he cannot get it, the law endeavors to put him, as nearly as it can, in as good a position financially as he would have been in, had he received what he was promised"

John Edward Murray, Jr., Grismore on Contracts., p. 298

ค่าเสียหายที่เป็นการลงโทษนั้น เพื่อเป็นการลงโทษการกระทำที่เป็นความผิดโดยมีเจตนาร้ายและการกระทำผิดอันร้ายแรง จุดมุ่งหมายของการลดหย่อนความเสียหายเช่นนั้น เพื่อป้องกันการกระทำผิดจากความผิดจากการกระทำ เช่นเดียวกันในอนาคต ค่าเสียหายที่เป็นการลงโทษยอมให้เรียกร้องกันได้โดยสำคัญในความผิดที่เกิดจากการกระทำละเมิด และตามปกติและประเพณีที่ปฏิบัติกันมานั้นจะไม่ยอมให้มีการเรียกร้องกันในความผิดที่เป็นการผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติกรรทำละเมิด⁽¹⁾

แต่อย่างไรก็ดีในหลักกฎหมาย Common Law ได้มีการให้เรียกร้องค่าเสียหายในนาม (nominal damages) นั้นจะหมายความว่าตามหลักกฎหมายอังกฤษยอมให้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินหรือไม่

คงได้กล่าวมาแล้วว่าค่าเสียหายแต่ในนามนั้นเป็นค่าเสียหายที่ให้ทดแทนในกรณีที่มีความเสียหายแก่ เจาหนี้ไม่อาจพิสูจน์ค่าเสียหายได้ว่าเป็นจำนวนเท่าใดหรือเป็นการกำหนดเพื่อรับรู้สิทธิของโจทก์ที่ถูกกระทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งโดยคำอธิบายดังกล่าวก็ยังไม่เป็นการแสดงชัดว่าในกรณีความเสียหายทางจิตใจในการผิดสัญญานั้นจะเรียกร้องกันได้หรือไม่ จึงต้องมาดูคำอธิบายหลักกฎหมาย Common Law ซึ่งในคำอธิบายหลักกฎหมายอังกฤษนั้นเขียนอธิบายไว้ว่า

เป็นหลักแน่นอนแล้วว่า ทั้งกรณีละเมิดและสัญญา ค่าเสียหายนั้นมิได้เป็นการชดเชยกันเฉพาะในประเด็นของความสูญเสียทางกายเท่านั้น แต่อาจเรียกร้องเพื่อทดแทนการต้องถูกรบกวน การถูกทำลาย ความผิดหวัง ความวิตกกังวล และอื่น ๆ ดังนั้นผู้ที่ไปฟ้องก่อนที่สวิส

(1) Philip S. James, Introduction To English Law (Seventh Edition), 1969, London, Butterworth. p. 262

เซอร์แดนส์ในวันหยุดโดยตัวแทนท่องเที่ยว และพบว่ามิได้รับความรู้สึกเช่นที่ได้บรรยายและเปรียบเทียบไว้ในรายละเอียดในสมุดนำเที่ยว นั้น ได้รับความตัดสินว่ามีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อทดแทนความผิดหวังของเขาได้

(It is now settled that, as in tort so in contract, damages are not confined to items of physical loss and may be recovered in respect of inconvenience, frustration, disappointment, anxiety, etc. So that a man who took a holiday in Switzerland through a travel agency and discovered that it in no sense matched up to its description in the brochure was held entitled to damages to compensate for his disappointment.)⁽¹⁾

ดังนั้น โดยสรุปตามหลักกฎหมาย Common law ยอมให้มีการเรียกค่าเสียหายแทนในกรณีความเสียหายอันเป็นความเสียหายทางจิตใจ หรือความผิดหวังได้

หลักกฎหมายฝรั่งเศส อาจแบ่งค่าเสียหายออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้ คือ

1. ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ความเสียหายประเภทนี้อธิบายได้ว่า คือ ความเสียหายที่ทำลายสิทธิอันอยู่ในกองทรัพย์สิน ซึ่งสิทธิที่อยู่ในกองทรัพย์สิน (droits patrimoniaux) นี้เราอาจหมุนให้เป็นตัวเงินได้ ทั้งนี้โดยโอนขายกันได้ เป็นความเสียหายเกี่ยวกับวัตถุอันมีรูปร่างเป็นตัวตนได้ ซึ่งกฎหมายฝรั่งเศสเรียกความเสียหายดังกล่าวนี้ว่า préjudice matériel⁽²⁾ ซึ่งไว้แก่ความเสียหายที่

(1) Philip S. James, Introduction to English law,.....
p. 262

(2) จี๊ค เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด (โครงการชุดตำรา
ลำดับที่ 1) (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2518, หน้า 62 - 63

อาจคำนวณเป็นเงินได้โดยตัวของมันสามารถคิดค่าของความเสียหายนั้นออกมาเป็นจำนวนเงินได้ และค่าที่คิดออกมาจากความเสียหายนั้นได้แก่ค่าเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ เช่น ค่าที่ทองขาดทุนและขาดกำไรไปนั้น หรือค่าเสียหายที่ทองเสียหายสูญสิ้นไป เป็นต้น

2. ค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ ความเสียหายประเภทนี้อธิบายได้ว่า เป็นความเสียหายที่ทำลายสิทธิที่อยู่นอกกองทรัพย์สิน (droits ex-patrimoniaux) ไม่อาจหมุนเป็นตัวเงิน เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัวบุคคล ไม่อาจโอนหรือขายกันได้เลย เช่น สิทธิสภาพบริบูรณ์แห่งร่างกายมนุษย์ (droits à la personnalité) สิทธิในครอบครัว (droits de famille) เป็นต้น ความเสียหายประเภทนี้กฎหมายฝรั่งเศสเรียกว่า préjudice moral⁽¹⁾ ซึ่งถ้าจะแปลเป็นภาษาไทยตรงเป็นตัว ๆ แล้วคือความเสียหายในทางศีลธรรมซึ่งน่าจะมีความหมายไปในทางความเสียหายที่ไม่มีรูปร่างและจับต้องไม่ได้ ซึ่งได้แก่ความเสียหายทางจิตใจ ความเสียใจ หรือเสียความปรารถนาที่ไม่ได้รับการชำระหนี้ตามข้อผูกพัน เป็นต้น ซึ่งค่าเสียหายที่ทดแทนความเสียหายประเภทนี้คงกำหนดกันขึ้นมาเอง ซึ่งก็คิดว่าเหมาะสม มีค่าคำนวณจากจำนวนความเสียหายจริง ๆ จึงเรียกว่าค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้

สำหรับค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้นั้นคงไม่มีปัญหาเพราะตามหลักกฎหมายของนานาประเทศก็ยอมรับบังคับบัญชาให้ชดเชยความเสียหายกันได้เท่าที่เสียหายในฐานะทางเศรษฐกิจไปจริงอยู่แล้ว

ส่วนความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ หรือที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายฝรั่งเศสเรียกว่าความเสียหายทางศีลธรรม นั้น ในประเทศฝรั่งเศสคำพิพากษาของศาลและนักตำรากฎหมาย ก็ถือเป็นเอกฉันท์ที่ยอมให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายทาง

(1) ดู ฌีค เทรนบูกร, หลักกฎหมายแห่งลักษณะละเมิก (โครงการชุดตำรา ลำดับที่ 1) (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2516, หน้า 62 - 63

ศีลธรรมในความรับผิดชอบทางละเมิดและคล้ายละเมิด ส่วนในความรับผิดชอบทางสัญญาเป็น ปัญหาที่น้อย แต่แนวความคิดของกฎหมายฝรั่งเศสนั้น บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศส มาตรา 1142 บัญญัติว่าหน้าที่ทุกประการไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรืองดเว้นกระทำการ เมื่อถูกหนี้ไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ก็ต่อชดใช้ค่าเสียหาย โดยไม่ได้แยกว่าเป็นค่าเสียหายทาง วัตถุหรือทางศีลธรรม และมาตรา 1149 ได้บัญญัติว่าค่าสินไหมทดแทนที่จะต้องชำระให้แก่ เจ้าหนี้คือการสูญหาย ดังนั้นจะแปลแต่ว่าเป็นการสูญหายที่เป็นเงินทองเท่านั้นหรือไม่

จากแนวคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศส ศาลยอมให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ไม่ปฏิบัติการชำระหนี้เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีค่าทางศีลธรรม เช่น รูปภาพของครอบครัว ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติการชำระหนี้เป็นเหตุให้เสียหายแก่ความนับถือทางศาสนาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีซึ่งแกะสลักหินป่าศพ ได้จัดระบบป่าช้าใหม่ เป็นเหตุให้บิดามารดาไม่ทราบว่าศพของ บุตรอยู่ที่ไหน ทำให้ได้รับความเศร้าโศกเสียใจ⁽¹⁾

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศาลฝรั่งเศสยอมชดใช้ค่าเสียหายทางศีลธรรมในกรณีที่มีความเสียหายในทางจิตใจอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ในกรณีไม่ปฏิบัติการชำระหนี้

สำหรับหลักกฎหมายของประเทศไทยนั้น มิได้มีหลักการแบ่งประเภทค่าเสียหาย ชัดแจ้งดังหลักของกฎหมาย Common Law และของฝรั่งเศส

เกี่ยวกับค่าเสียหายนั้นในบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะหนี้มิได้กล่าวถึงประเภทของค่าเสียหายไว้เลย ได้แต่กล่าวรวม ๆ ไว้เป็นการทั่วไปว่า ความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ซึ่งมีความหมายกว้างขวางมาก โดยรวมถึงค่าเสียหายทุกประเภทอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ที่ถูกหนี้อาจจะเรียกร้องเอาค่าเสียหายนั้นได้

(1) วงษ์ วีระพงษ์, กฎหมายแห่งฝรั่งเศส ภาคที่ 2 (กรุงเทพมหานคร, หอสมุดคณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 38 - 39

ทั้งถ้อยคำในตัวบทมาตรา 216

"ถ้าโดยการฉ้อฉล การชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะบอกเลิกไม่รับชำระหนี้ และจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้"

หรือ มาตรา 222 วรรค 1 ซึ่งมีบัญญัติว่า

"การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่การเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้นั้น" เป็นต้น

และการที่กฎหมายมิได้บัญญัติแยกประเภทค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ ทำให้เกิดมีปัญหาค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้มีการแบ่งประเภทกันได้อย่างไรหรือไม่

สำหรับปัญหานี้ เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการให้ชดเชยค่าเสียหายในกรณีไม่ชำระหนี้ตามหลักกฎหมายไทยคงได้กล่าวมาแล้วว่า "กฎหมายมุ่งหรือพยายามที่จะทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย ได้รับความผลประโยชน์ทางการเงิน หรือทางเศรษฐกิจให้อยู่ในสถานะที่ เขาจะสิ่งได้รับ ถ้าได้มีการชำระหนี้กันโดยสมบูรณ์"⁽¹⁾

โดยเจตนารมณ์ดังกล่าวนี้ ก็ให้ความหมายได้ว่าค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้เห็นก็เป็นการชดเชยฐานะทางเศรษฐกิจ หรือทางการเงินที่เจ้าหนี้ต้องสูญเสียไป หรือขาดผลประโยชน์ที่ควรได้ ดังนั้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือทางการเงินดังกล่าว ก็ต้องเป็นความเสียหายเป็นทางการเงินทอง จึงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าหนี้ลดน้อยลงไป ถึงกับต้องให้มีการชดเชยกัน เพื่อให้มีฐานะทางเศรษฐกิจ เช่นที่จะได้รับจากการชำระหนี้ หากเป็นการสูญเสียอย่างอื่นซึ่งมิใช่เป็นความสูญเสียทางการเงินทองคงไม่กระทบกระเทือนฐานะทางเศรษฐกิจหรือการเงินแต่อย่างใด

(1) ดูคำอธิบายในข้อ 2.2 ที่กล่าวมาแล้ว

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ถึงแม้ตามหลักกฎหมายไทยจะมีได้มีการแบ่งประเภทค่าเสียหายไว้ก็ตาม แต่ก็คงเป็นที่ยอมรับแล้วว่า ถ้าเปรียบเทียบกับหลักการแบ่งประเภทค่าเสียหายตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสแล้ว ค่าเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้นั้น ตามกฎหมายไทยก็ยอมรับบังคับบัญชาให้ชดใช้กันเมื่อฝ่ายเจ้าหน้าที่ได้รับความเสียหาย และพิสูจน์ความเสียหายได้ เพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายและเจตนารมณ์ของหลักกฎหมายในเรื่องค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

เมื่อนำเอาหลักกฎหมายฝรั่งเศสในเรื่องการแบ่งประเภทค่าเสียหายมาเปรียบเทียบกับเป็นหลักและยอมรับว่าตามหลักกฎหมายไทยยอมรับให้ชดใช้ค่าเสียหายอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แล้ว จึงมีปัญหาค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้นั้นเรายอมรับให้ชดใช้กันหรือไม่

ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ยกมานั้น น่าจะทำความเข้าใจคำว่า "ความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้" ตามหลักกฎหมายไทยอันจะเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดการชดใช้ความเสียหายกันหรือไม่นั้นเสียก่อน ซึ่งอธิบายได้ว่า

ความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ นั้น หมายความว่า ความเสียหายที่มีชดใช้ให้ฐานะทางเศรษฐกิจหรือทางการเงินลดน้อยหรือทรอลง หรือขาดประโยชน์ที่ควรได้ไป แต่เป็นการสูญเสียทางจิตใจที่ต้องนิคหวัง เสียความปรารถนาแต่อย่างใดในการที่เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับชำระหนี้ นั้น ซึ่งตรงกับที่เรียกว่า "ความเสียหายทางศีลธรรม" ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งตามปกติเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้

เมื่อได้ทราบถึงความหมายของคำว่า ค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้แล้ว จึงมาพิจารณาปัญหาว่า โดยหลักกฎหมายยอมให้ชดใช้กันหรือไม่ตามที่ยกไว้ข้างต้น

อย่างไรก็ดีที่หลักในเรื่องดังกล่าวนี้มีได้มีปรากฏแน่นอน แต่จากแนวความคิดของผู้เรียบเรียงตำรากฎหมายในสมัยก่อนนั้นมีว่า

“เมื่อฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา (นอกจากเรื่องไม่ใช้เงิน) อีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจฟ้อง เรียกค่าเสียหายได้เสมอ ถ้าหากคนผิดสัญญาได้ว่าเสียหายไปเท่าใด ก็ได้ค่าเสียหายเท่านั้น ถ้าผิดสัญญาไม่ได้ว่าเสียหายไปเท่าใดก็ได้ค่าเสียหายสักแต่ชื่อพอเป็นพิธี ซึ่งศาลอาจกำหนดให้ขอเป็นเกียรติยศเพียงสตกเดียวก็ได้

การผิดสัญญาเป็นการฉ้อโกง เพราะฉะนั้นฝ่ายที่ถูกตัดอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายได้เสมอ ถึงแม้ในการผิดสัญญานั้นตนจะมิได้เสียหายแต่อย่างใด และในบางเรื่องกลับมีผลดีแก่ตน เสียข้าก็ ก็ยังฟ้องได้อยู่นั่นเอง

วิธีกำหนดค่าปรับที่จะเรียกค่าปรับใหม่ ต้องติดตามจำนวนที่เสียหายไปเท่าไรตรง ๆ โดยที่ฝ่ายโน้นผิดสัญญา จะเรียกเกินกว่านั้นไม่ได้ จำนวนเงินที่เสียหายเป็นพิเศษ ถึงแม้จะเนื่องมาจากการผิดสัญญานั้นก็ดี แต่เนื่องโดยไกล เรียกไม่ได้ เว้นไว้แต่จะเป็นสิ่งที่เห็นชัดว่าฝ่ายโน้นใครแน่แล้วว่าถ้าตนทำผิดสัญญา ความเสียหายพิเศษนี้ก็จะเกิดขึ้นด้วย นอกจากความเสียหายตรง ๆ และฝ่ายนั้นได้รับรองไว้ว่าจะรับใช้ให้หรือรับผิดชอบด้วย แต่อย่างไรก็ดีค่าปรับใหม่นี้แม้กฎหมายจะมีตีไว้ชัดเจนว่าจะต้องปรับเพียงแค่นั้นแล้ว ต้องปรับตามกฎหมาย

อนึ่ง ถ้าการผิดสัญญาไม่ได้กระทำให้ฝ่ายโน้นได้รับความเสียหายอย่างไร และไม่มีความหมายกำหนดอัตราค่าปรับไว้ด้วยแล้ว ตามธรรมดาศาลจะปรับใหม่ให้พอหนึ่งก็ได้⁽¹⁾

จากแนวความคิดคำอธิบายกฎหมายในสมัยก่อนนี้ดู เหมือนว่าถึงแม้ในกรณีที่มีการผิดสัญญาหรือการไม่ชำระหนี้มันได้เกิดขึ้นแล้ว แม้จะไม่มีค่าเสียหายอย่างใดก็ตาม ก็ยอมให้มีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ และให้ศาลคิดค่าสินไหมทดแทนด้วยการปรับใหม่ให้

(1) ขุนหลวงพระไกรสี (เทียม), หลักกฎหมายสัญญา รัตนโกสินทร์สก 124 (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์กองคดีไทย), หน้า 113 - 114

ดังนั้นก็ถือว่าแม้ไม่มีความเสียหายแต่ยอมให้เรียกค่าปรับใหม่หรือค่าสินไหมทดแทนกันก็ได้เช่นนี้ก็เท่ากับยอมรับว่าแม้ไม่มีความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเป็นเหตุเรียกร้องค่าสินไหมกัน แต่กฎหมายก็ยอมให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายทางจิตใจที่ต้องเสียความปรารถนาหรือฉีกหวังไป และจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 250/2489 ระหว่าง นายเจริญ วิชัยรัตน์ โจทก์ บริษัทหีบอินชอย จำกัด จำเลย ซึ่งตัดสินไว้ว่า

“ในกรณีที่มีการผิดสัญญาและค่าเสียหาย เป็นหน้าที่ของฝ่ายที่ฟ้องเรียกจะต้องนำสืบถึงจำนวนค่าเสียหาย แต่การสืบถึงค่าเสียหายไม่ได้หรือไม่นำสืบเสียเลย ศาลก็มีอำนาจที่จะกำหนดค่าเสียหายให้ตามสมควร โดยวินิจฉัยตามความคึกของวิญญูชนและตามพฤติการณ์ประกิติทั้งหลาย

ในเรื่องผิดสัญญาไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ขาย การที่ผู้ซื้อจะได้ทรัพย์สินที่ซื้อไปจัดการได้เข้าได้กำไรหากบ่ขาย หากใดนั้น นับว่าเป็นค่าเสียหายพิเศษ ฝ่ายผู้ขายจะต้องได้คาดเห็นหรืออาจจะได้คาดเห็นล่วงหน้า จึงจะต้องรับผิดชอบ

เมื่อผู้ขายผิดสัญญา ตามธรรมดาผู้ซื้อย่อมได้รับความเสียหายโดยเสียความปรารถนา และไม่ได้ของมาใช้ตามความต้องการ แม้ก็คิดค่าเสียหายเป็นราคาเงินไม่ได้ ก็นับว่าผู้ซื้อได้รับความเสียหายแล้ว ศาลกำหนดค่าเสียหายให้ได้”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ที่ตัดสินเป็นแนวบรรทัดฐานไว้นั้น แสดงว่าศาลมีแนวโน้มจะยอมรับถึงความเสียหายทางจิตใจ คือความเสียหายโดยเสียความปรารถนา ซึ่งเป็นความเสียหายประเภทที่ไม่อาจกำหนดเป็นเงินได้โดยตัวของมันเอง และได้กำหนดให้ฝ่ายที่ทำความเสียหายชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายประเภทนี้ด้วย

แต่ต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2499

ระหว่าง นายอันวาร์ตาเย็บ โจทก์
นายเขียนเอก อัสวานันท์ จำเลย

ซึ่งตัดสินว่า

โรงพยาบาลรับจองบัตรที่นั่งไว้ให้โจทก์ แล้วกลับขายบัตรสำหรับที่นั่งนั้นให้แก่ผู้อื่น
ไปอีก ซึ่งทำให้โจทก์ไม่สามารถนั่งตามที่ ๆ จองไว้ ย่อมถือได้ว่า โรงพยาบาลเป็นฝ่ายผิด
สัญญาและต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้โจทก์

การที่โจทก์ได้รับความผิดหวัง และเสียใจรวมตลอดทั้งได้รับความช่วยเหลือในการ
ที่ไม่มีคุณภาพจนความสัญญานั้นเป็นความรู้สึกในทางจิตใจ ไม่ใช่ความเสียหายที่จะพึงเรียกร้อง
ได้ในกรณีผิดสัญญา

ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหลังนี้ตัดสินทับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 250/2489 โดย
ได้มีหมายเหตุไว้ท้ายฎีกาว่า "การที่จะให้ลูกหนี้รับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนนั้น มีเงื่อนไขขอยุ่
บางประการซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ ในเบื้องต้นต้องมีการไม่ชำระหนี้ ประการที่ 2 การไม่
ชำระหนี้เป็นความผิดของลูกหนี้ หรือลูกหนี้มีส่วนผิด และอีกประการหนึ่งซึ่งสำคัญคือ
เจ้าหนี้ต้องได้รับความเสียหาย (มาตรา 222) ถ้าไม่เสียหายจะมาเรียกให้ใครเขาชดใช้
ไม่ได้โดยตัวเอง ฉะนั้นเจ้าหนี้จะต้องแสดงว่าตนได้รับความเสียหาย หรือศาลจะต้องพิจารณา
ดูว่า เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายหรือไม่ บางทีความเสียหายอาจไม่มีเลยก็ได้ เช่น ลูกหนี้
สัญญาจะส่งมอบชายรถยนต์ให้ในวันที่ 1 เมษายน ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดเวลา ไม่ส่ง
เอาในวันที่ 1 พฤษภาคม แต่ได้ความว่า ในระหว่างเดือนเมษายนนั้น เจ้าหนี้ไปพักตากอากาศ
ที่หัวหินถึงจะได้ส่งรถยนต์ให้ตามกำหนดเวลาก็คงจะเอาไปเก็บไว้ในโรงรถเฉย ๆ ไม่เอา
ออกใช้ ดังนั้นก็เห็นได้ว่า เจ้าหนี้ไม่ได้รับความเสียหายอะไร เมื่อพิสูจน์ได้เช่นนี้ ลูกหนี้ก็
ไม่ต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนไม่ จะต้องปรากฏว่าได้เกิดความเสียหายจึงจะเรียกเอาค่า
สินไหมทดแทนได้

ส่วนความเสียหายอย่างไร จึงจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้นั้น มาตรา 222
มิได้จำแนกไว้เป็นแต่บัญญัติไว้รวม ๆ ว่า ความเสียหายเช่นที่ตามปรกติย่อมเกิดแต่การไม่
ชำระหนี้ นั้น คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ได้อธิบายเป็นกรออธิบายมาตรา 222 ไว้ว่าความเสียหาย

อย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน เช่น ใ้รับความผิดหวัง และเสียใจนั้น เป็นความรู้สึกทางจิตใจ ไม่ใช่ความเสียหายที่จะพึงเรียกร้องกันได้ ในกรณีผิดสัญญาเช่นนี้

จึงพอจะทำความเข้าใจกันว่า ค่าสินไหมทดแทนก็คือ ดอกเบี้ยก็คื เป็นการทดแทนความเสียหายในทางเงินทอง ส่วนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามปกติจะเรียกร้องกันไม่ได้ เว้นแต่จะทำสัญญากันไว้ในรูปเบี้ยปรับตามกฎหมาย มาตรา 379, 380, 383⁽¹⁾

นอกจากนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยังได้อธิบายไว้เป็นการสนับสนุนอีกด้วยว่า

"ในการคิดคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 222 ศาลจะคิดให้ได้แก่ในทางทรัพย์สินเท่านั้น จะคิดถึงส่วนใดเสียอย่างอื่นที่มีโทษทางเงินทอง (prejudice moral) ไม่ได้ เช่นการที่นายจ้างไล้ลูกจ้างออกจากงาน ลูกจ้างจะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนค่าเลี้ยงดูครอบครัวหรือที่คงอัมอายุขายหน้าไม่ได้"⁽²⁾

แต่อย่างไรก็ดี ศาสตราจารย์ จีค เศรษฐบุตร⁽³⁾ ได้อธิบายไว้ว่า

"ความจริงกฎหมายมิได้กล่าวไว้แต่อย่างใด เพราะระบุแต่คำว่า "ความเสียหาย" หรือ "เสียหาย" เฉย ๆ เช่น มาตรา 213, 215, 217, 218, 222 เป็นต้น ดังนั้นนักกฎหมายจึงเห็นว่านอกจากความเสียหายต่อทรัพย์สินแล้ว ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ดังระบุไว้ในมาตรา 420 เรื่องความรับผิดชอบละเมิด

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2499 คดีระหว่าง นายวันวารตาเยี่ยม โจทก์
นายเทียนเอก อิศวานันท์ จำเลย

(2) เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ลักษณะนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, ..., หน้า 850

(3) จีค เศรษฐบุตร, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะทั่วไปแห่งหนี้, ...,
....., หน้า 46 - 47

อันได้แก่ความเสียหายอันคำนวณเป็นเงินได้ประการหนึ่ง และความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้อีกประการหนึ่ง⁽¹⁾ น่าจะก่อความรับผิดชอบทางสัญญา โดยเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากลูกหนี้ได้ ในเมื่อความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะการไม่ชำระหนี้โดยเอาโทษแก่ลูกหนี้ได้ เช่น ในสัญญาขนคนโดยสาร มาตรา 634 บัญญัติว่า "ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบต่อคนโดยสารในความเสียหายอันเกิดแก่ตัวเขา" ดังนั้นระหว่างรับขนคนโดยสาร โดยรถยนต์ รถยนต์ได้ไปชนรถคันอื่น คนโดยสารได้รับความบาดเจ็บผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบทางสัญญา ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น โดยอ้างคำพิพากษาฎีกาที่ 431/2509 ระหว่าง ว่าที่ร้อยตำรวจตรี ไพรัตน์ อัครนโถ โจทก์ บริษัทขนส่งจำกัดกับพวก จำเลย" ซึ่งมีข้อเท็จจริงดังนี้

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 เป็นบริษัทจำกัด จัดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ในการเดินรถรับส่งคนโดยสาร จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ร่วมกันมีรถยนต์โดยสารหมายเลขทะเบียน ร.บ. 00555 ใช้เดินรับส่งคนโดยสารประจำทางสายจังหวัดพระนคร จังหวัดราชบุรี หาประโยชน์ร่วมกัน โดยนายชม พูนทอง ลูกจ้างของจำเลยทั้งสามเป็นผู้ขับขี่

เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2502 นายชม พูนทอง เพื่อประโยชน์ของจำเลยทั้งสามและตามทางรถที่จ้างได้ขับรถยนต์โดยสารคันดังกล่าวตามถนนเพชรเกษม จากจังหวัดราชบุรีมายังจังหวัดพระนคร พอมาถึงหลักกิโลเมตรที่ 17.4 ด้ยความประมาทเดินเลี้ยวปราศจากความระมัดระวัง และด้วยการขับรถในความเร็วสูงเกินพิกัดอัตราที่กฎหมายกำหนด นายชมได้ขับรถคันดังกล่าวชนท้ายรถยนต์บรรทุกหมายเลขทะเบียน ก.ท.ษ. 0092 ซึ่งจอดอยู่ชิดข้างทางก้านซ้ายมือ หันหน้ามาทางจังหวัดพระนครอย่างแรง จนคานซ้ายของรถยนต์

(1) ผู้ใด เห็นสมควร, ถ้าอธิบายว่าหากกฎหมายแห่งลักษณะทั่วไปแห่งหนึ่ง,.....
....., หน้า 46 - 47

ของจำเลยแตกหักยับเยิน เสาข้างรถหักไปเกือบหมดเป็นเหตุให้โจทก์และผู้เสียหายอื่น ๆ หลายคน ซึ่งโดยสารมาด้วยกันได้รับบาดเจ็บและทรัพย์สินสูญหายมากมาย เฉพาะตัวโจทก์ มีทรัพย์สินสูญหายรวมราคา 2,970 บาท โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัสหลายแห่งตามรายการ ต้นสูตรบาดแผลท้ายฟ้องหมายเลข 2 โดยเฉพาะแขนซ้ายของโจทก์หักต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลตำรวจ และโรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันเกิดเหตุจนบัดนี้ก็ยังไม่สามารถใช้งานได้ ทั้งมีอาการสืบเล็ดลงไปทุกวัน ต้องเป็นบุคคลทุพพลภาพตลอดชีวิต การละเมิดของนายชมเป็นเหตุให้โจทก์ต้องได้รับความเสียหายอย่างมาก คิดเป็นเงิน 61,946 บาท โจทก์ได้เรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยทั้งสาม จำเลยต่างอีกเอื้อนผัดเพี้ยนเรื่อยมา ขอให้ศาลบังคับ

ศาลแพ่งพิพากษาให้จำเลยร่วมกันใช้ค่าเสียหาย 41,295 บาท กับดอกเบี้ยร้อยละ 7 ครึ่งต่อปีแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเงินเสร็จให้โจทก์

จำเลยที่ 1 และที่ 2 อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นว่าให้จำเลยที่ 1 ที่ 2 ใช้ค่าเสียหาย ค่ายาเพียง 836 กับค่าสินไหมทดแทนที่ต้องเจ็บทนทุกข์ทรมาน ร่างกายมาลาจ็บทำงานไม่ได้อย่างปกติ ความพิการของแขนที่ได้รับบาดเจ็บจากเหตุที่เกิดเพียง 20,000 บาท รวมกับค่าทรัพย์สินสูญหาย ค่าพาหนะไปมารักษาตัวที่โรงพยาบาล เป็นค่าสินไหมทดแทนทั้งสิ้น 26,206 บาท นอกจากนั้นก็ให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น

โจทก์ จำเลยที่ 1 ที่ 2 ฎีกา

จำเลยที่ 1 ฎีกาว่า ตามฟ้องโจทก์อ้างว่าจำเลยที่ 1 ถึง 3 ร่วมกันมีรถยนต์โดยสาร นายชม พูนทอง เป็นลูกจ้าง ขอให้ศาลบังคับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบละเมิดในการกระทำของลูกจ้าง เมื่อข้อเท็จจริงใดก็ตามว่าจำเลยที่ 1 ไม่เคยร่วมมีกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันนั้น และนายชมก็ไม่ใช่ลูกจ้างจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นศาลฎีกาเห็นว่า "ตามฟ้องโจทก์ได้บรรยายไว้ชัดเจน และเข้าใจได้ว่าโจทก์ขอให้จำเลยที่ 1 ร่วมรับผิดชอบ เพราะจำเลยที่ 1 เป็นบริษัทจดทะเบียนมีวัตถุประสงค์ในการ

เดินรถรับส่งคนโดยสาร แล้วมาร่วมกันกับจำเลยที่ 2 และ 3 มีรถกันเกิดเหตุให้นายชม พูนทอง เป็นผู้ขับขี่หาประโยชน์แก่จำเลยรวมกัน เท่ากับว่าบริษัทจำเลยที่ 1 เป็นบริษัทกระทำกิจการรับขนคนโดยสาร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 608 ซึ่งต้องรับผิดชอบ ความเสียหายอันเกิดแก่โจทก์ซึ่งเป็นคนโดยสาร เว้นแต่การเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือ เกิดแต่ ความผิดของโจทก์ตามมาตรา 634 ฉะนั้น แม้อันเกิดเหตุจะไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของ จำเลยที่ 1 และนายชม พูนทองไม่ใช่ลูกจ้างจำเลยที่ 1 ก็ตาม แต่ถ้าวรณคดีนั้นอยู่ในความ ควบคุมของจำเลยที่ 1 และรับส่งคนโดยสารในปกติธุรกิจของจำเลยที่ 1 โดยตรง เมื่อ นายชม พูนทอง ซึ่งเป็นคนขับประจำรถได้ขับโดยประมาททำให้โจทก์เสียหายแล้ว จำเลย ที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบ"

๗๗

๗๗

"ข้อที่จำเลยที่ 2 ฎีกาว่าจำเลยที่ 2 ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบนั้น ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้รับรถของจำเลยที่ 3 เข้าเดินอยู่ก่อน โดยได้รับแบ่งผลประโยชน์จากค่าโดยสารด้วย ต่อมาเมื่อจำเลยที่ 1 ได้รับสัมปทาน ได้เอารถซึ่งตนควบคุมอยู่นั้นเข้ามาเดินในเส้นทางสาย นี้ อันเป็นกิจการอยู่ในวัตถุประสงค์ของจำเลยที่ 2 ย่อมถือได้ว่าจำเลยที่ 2 มอบหมายให้ จำเลยที่ 1 เป็นผู้ดำเนินการขนส่งแทนจำเลยที่ 2 หาใช่จำเลยที่ 2 เป็นตัวแทนของจำเลย ที่ 3 ดังฎีกาจำเลยที่ 2 ไม่ เพราะตามคำเบิกความของโจทก์เบิกความต่อไปว่า บริษัท ร.ส.พ. ได้รับผลประโยชน์ร่วมกับบริษัทขนส่ง และไม่ปรากฏว่าหลังจากจำเลยที่ 1 ได้รับ สัมปทานแล้ว จำเลยที่ 2 และ 3 ได้มีการปฏิบัติหรือเปลี่ยนข้อตกลงกันใหม่ในเรื่องผล ประโยชน์แต่อย่างใด จะว่าจำเลยที่ 2 เป็นแต่เพียงตัวแทนจำเลยที่ 3 ส่งรถเข้าไปเดิน ร่วมกับจำเลยที่ 1 อย่างไรได้ ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 634 ฎีกาจำเลยที่ 2 ข้อนี้ฟังไม่ขึ้นเช่นกัน ที่ศาลอุทธรณ์กำหนด ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเจ็บปวดทรมานทุกขุทรมาน และความพิการของแขน 20,000 บาท เห็นว่าเป็นการสมควรแล้ว ศาลอุทธรณ์พิพากษาชอบแล้ว ฎีกาโจทก์จำเลยที่ 1 และ 2 จึง ไม่ขึ้น

พิพากษายืน

จากแนวทางคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จะเห็นว่า ศาลฎีกายอมรับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเจ็บปวดทรมานทุกขุทรมาน..... อันเป็นความเสียหายซึ่งไม่อาจคำนวณเป็นค่าเงินได้ ในกรณีที่มีไซ้เกิดขึ้นแต่มูลละเมิดแต่เกิดขึ้นแล้วมูลสัญญารับขนส่ง ซึ่งก็ถือว่าเป็นมูลละเมิดประเภทหนึ่ง และถือว่ายอมรับกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ความเสียหายเช่นนั้นได้ ในกรณีผิดสัญญาเช่นนี้ เป็นปัญหาว่าคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จะถูกต้องและมีเหตุผลอย่างไรหรือไม่

ผู้เขียนโดยส่วนตัวเห็นว่า

1. โดยหลักในเรื่องสัญญารับขนส่งคนโดยสารนั้น หน้าที่ลูกหนี้จำต้องปฏิบัติต่อเจ้าหนี้ตามที่มีหนี้ผูกพันกัน คือการขนส่งคนโดยสารไปให้ถึงที่หมาย ตามที่ตกลงกันไว้ ซึ่งตามข้อเท็จจริงในฎีกานี้ ลูกหนี้มีการปฏิบัติการชำระหนี้ตามที่มีหนี้ผูกพันตามสัญญาขนส่งแล้ว แต่เกิดอุบัติเหตุทำให้โจทก์ได้รับความบาดเจ็บนั้น คงไม่หมายความว่าลูกหนี้มิได้ปฏิบัติการชำระหนี้ หรือปฏิบัติการผิดสัญญารับขนส่งอันก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเจ้าหนี้ จึงไม่น่าจะเข้าข่ายค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ แต่ น่าจะเป็นความเสียหายที่เกิดแต่มูลละเมิดมากกว่า ตามที่โจทก์ฟ้องขอเรียกวงค่าเสียหายตามมูลละเมิดมา

2. นอกจากนี้หมายเหตุท้ายฎีกานี้ ท่านอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์ อธิบายว่า "(1) ตามมาตรา 634 จะได้เห็นวากฎหมายแยกความรับผิดของผู้ขนส่งออกเป็น 2 กรณี คือ

(ก) ความรับผิดในความเสียหายอันเกิดแก่ตัวผู้โดยสาร (personal injuries) ตามตัวอย่างเช่นในคดีนี้

(ข) ความรับผิดในความเสื่อมเสียอย่างใด ๆ อันเป็นผลโดยตรงจากการที่ต้องชักช้าในการขนส่ง (damages immediately resulting from a delay suffered by reason of the transportation) เช่นพอลาปลาจางผู้ขนส่งให้ขนส่งปลาไปขายที่ตลาดตอนเช้า แต่ขนส่งไปไม่ทันไปถึงตอนบ่าย ปลาราคาตก

ผู้ขนส่งจะคงรับผิดชอบ(1)

โดยนัยตามคำอธิบายข้างต้นนี้ ก็น่าจะมีปัญหาว่า ความรับผิดชอบที่เกิดแก่ตัวผู้โดยสารตามตัวอย่างเช่นในคดีนี้ ตามนัยมาตรา 634 นั้น น่าจะรวมค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินใดควมตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ด้วยหรือไม่

ซึ่งเห็นว่า โดยคำพิพากษาศาลฎีกานี้ โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายในมูลละเมิดโดยให้จำเลยที่ 1, 2 ร่วมรับผิดชอบนั้น ตามมูลละเมิดไม่อาจให้ชดเชยกันได้ เพราะสัญญาฉบับขนดังกล่าวจำเลยที่ 3 มิได้เป็นลูกจ้าง ปฏิบัติการตามทางการที่จ้างซึ่งกำหนดไว้ในมูลละเมิดแต่อย่างใด จึงไม่อาจให้รับผิดชอบตามมูลละเมิดได้ แต่ศาลฎีกาเองมีความเห็นว่า จำเลยที่ 1, 2 น่าจะมีความรับผิดชอบ โดยประสงค์จะให้ค่าเสียหายทดแทนให้แก่โจทก์โดยยึดหลักค่าเสียหายตามมูลละเมิดอยู่ในใจตามที่โจทก์ขอเรียกร้องมา แต่พยายามที่จะให้จำเลยที่ 1, 2 ร่วมรับผิดชอบ ซึ่งตามมูลละเมิดไม่ก่อให้เกิดได้ จึงให้รับผิดชอบตามสัญญาขนส่งคนโดยสารตามมาตรา 634 จึงเข้าใจว่าโดยหลักความรับผิดชอบนี้ให้รับผิดชอบตามมาตรา 634 ก็รับผิดชอบสัญญาขนส่งคนโดยสาร แต่โดยหลักค่าสินไหมทดแทนศาลฎีกากำหนดให้โดยยึดหลักค่าสินไหมทดแทนเพื่ออะเม็ลมากกว่า ซึ่งไม่น่าจะถูกต้อง แต่เป็นไปโดยความพยายามของศาลฎีกาที่จะให้จำเลยที่ 1 และ 2 ร่วมรับผิดชอบ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าคำพิพากษาศาลฎีกานี้ไม่น่าจะถือเป็นบรรทัดฐานว่าค่าเสียหายอันเกิดแต่สัญญาฉบับนี้อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ (ความเจ็บปวดทรมานทุกขุทรมานตามที่กล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกา)

(1) ไซจิกร ปุญญะพันธ์, หมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 431/2509 ระหว่างว่าที่ร้อยตำรวจตรี ไพรัตน์ ถิ่นโน้ โจทก์ บริษัทขนส่งจำกัดกับพวก จำเลย, หนังสือคำพิพากษาศาลฎีกาของเนติบัณฑิตยสภาที่ 2509 , หน้า 425 - 426.

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้นั้น ไม่อาจเรียกให้ชดเชยได้ในกรณีการไม่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ตามหลักกฎหมายไทย ซึ่งต่างกับหลักของกฎหมาย Common Law และกฎหมายฝรั่งเศส ที่ได้ยกมากล่าวข้างต้นแล้ว

ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า การที่ตามหลักกฎหมายไทยไม่ยอมให้มีการใช้ค่าเสียหายอันไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เพราะในการผิดสัญญาไม่ปฏิบัติตามภาระหน้าที่นี้ ความเสียหายที่กฎหมายมุ่งหมายให้ทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น กฎหมายเองก็มีขอบเขตจำกัดแต่เพียงความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลปรกติ และความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลพิเศษ แต่กรณีที่เกี่ยวข้องจะต้องคาดเห็นล่วงหน้าก่อนแล้ว ซึ่งความเสียหายทางจิตใจนั้นไม่น่านำมาพิจารณาเกี่ยวข้อง เพราะในแง่การทำสัญญานั้นมุ่งในแง่การค้าโดยหวังผลประโยชน์มากกว่าในทางละเอียดประกอบกับการทดแทนความเสียหายในทางสัญญานั้นมิได้มุ่งลงโทษผู้กระทำผิดมากกว่าเป็นการให้ชดเชยความเสียหายเพื่อให้ความเสียหายย้อนคลายไป ซึ่งเจตนารายในการผิดสัญญาศาลเองก็ไม่เอาเป็นหลักในการพิจารณากำหนดค่าเสียหายอยู่แล้ว ก็คงลึกล้ำเสียหายให้เท่ากับกับการผิดสัญญาโดยไม่เจตนารือประมาทเดินเล่นนั่นเอง ซึ่งต่างกับหลักกฎหมายฝรั่งเศสที่ยอมรับเจตนาทุจริตของลูกหนี้มาเป็นข้อสนับสนุนการให้ลูกหนี้ชดเชยค่าเสียหายด้วย นอกจากนี้ตัวผู้เสียหายเองในขณะที่เข้าทำสัญญาก็คงสอดส่องหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้แล้วว่าถ้ามีการไม่ชำระหนี้หรือไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นตนจะต้องเสียประโยชน์อะไรไปบ้าง และหากมีการปฏิบัติตามสัญญาตนจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง ซึ่งในแง่ความเสียหายทางจิตใจคงไปไม่ได้เป็นสาระสำคัญมากนักในกรณีผิดสัญญา เพราะผู้เข้าทำสัญญามักได้คาดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งต่างกับกรณีละเมิดซึ่งกรณีทั้ง 2 ฝ่าย มิได้คาดหมายเหตุการณ์ล่วงหน้ามาก่อน ซึ่งการรู้สึกในแง่จิตใจของการคาดการณ์ก่อนหรือไม่มีน้ำหนักรู้จักกัน จึงเห็นว่าในกรณีผิดสัญญานั้น ค่าเสียหายทางจิตใจอันไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้นั้น ไม่น่าจะมีการให้ชดเชยค่าเสียหายทดแทนกันตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2499 และให้ชดเชยกันเฉพาะในกรณีที่มีความเสียหายกันจริง ๆ ในทางทรัพย์สินเท่านั้น

2.4 ค่าเสียหายอันเกิดจากการละเมิด

นอกจากค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้แล้ว ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังยอมให้มีการเรียกค่าเสียหายในทางอื่นได้อีก คือค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด ซึ่งเป็นการเรียกค่าเสียหายที่สำคัญอีกประเภทหนึ่ง เพราะมูลเหตุในการเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งนั้น มีอยู่ 2 ทาง คือ

1. ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้
2. ค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด

ซึ่งค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ นั้นได้กล่าวถึงลักษณะและมูลเหตุที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกเอาค่าเสียหายมาแล้วในบทก่อน ๆ ผู้เขียนจึงเห็นว่าน่าจะพิจารณาค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดพอสังเขปเป็นการเปรียบเทียบกัน คือ

2.4.1 มูลเหตุที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด

มูลเหตุที่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดได้ คือการกระทำให้ผู้เสียหายโดยผิดกฎหมายที่เรียกว่าละเมิด และความรับผิดชอบละเมิดมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้ คือ

- ก. มีการกระทำผิดโดยกฎหมาย
- ข. เป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
- ค. มีความเสียหายแก่บุคคลอื่น

2.4.2 ลักษณะค่าเสียหายอันเกิดจากการละเมิด

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำ

ละเมิดข้อกำหนดใช้คำสั่งใหม่ทดแทนเพื่อการนั้น”

ซึ่งมาตรานี้เป็นบทที่วางหลักทั่วไปในความรับผิดชอบละเมิด ซึ่งจะเห็นได้
 ว่าหากมีการทำละเมิดกัน มักจะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น และกฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำ
 ละเมิดนั้นชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้นผลแห่ง
 ละเมิดก็คือความเสียหาย ซึ่งหมายความว่า แม้จะได้มีการกระทำโดยผิดกฎหมายเกิดขึ้นแล้ว
 แต่ความเสียหายยังไม่เกิดขึ้น ก็ยังไม่เป็นละเมิด ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความผิดที่กระทำลงนั้น
 มีผลให้เกิดความเสียหายขึ้น และความเสียหายตามมาตรานี้ ยังมีจำกัดต่อไปอีกว่าเสียหาย
 ถึงแก่ชีวิตร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนความเสียหาย
 แก่ชื่อเสียง เกียรติคุณทางพามาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่น กฎหมายได้
 บัญญัติไว้ในมาตรา 423 นอกจากนี้ในมาตรา 446 ยังมีข้อความบัญญัติถึงความเสียหายอย่าง
 อื่นอันมิใช่ตัวเงินอีกด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวโดยทั่วไปว่าความเสียหายอันเป็นมูลความผิดฐาน
 ละเมิดนั้นอาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ หรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ก็ได้ ดัง
 นั้นตามหลักจึงถือกันว่าความเสียหายเป็นรูปร่างคำนวณเป็นเงินได้ หรือความเสียหายทาง
 จิตใจคำนวณเป็นเงินไม่ได้ ถ้าเป็นความเสียหายที่แน่นอนแล้ว ก็เป็นมูลความผิดฐานละเมิด
 ได้⁽¹⁾ และนอกจากนั้นความเสียหายที่แน่นอนนั้นก็มิได้หมายความเฉพาะผลที่เกิดขึ้นใน
 ปัจจุบันเท่านั้น แต่รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันเป็นผลที่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นด้วย แต่ทั้ง
 นี้ย่อมไม่หมายรวมถึงความเสียหายที่ไม่แน่นอน ซึ่งยังเป็นแต่เพียงความคาดหมายว่า
 จะเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ ความคาดหมายเช่นนี้ยังไม่ถือเป็นความเสียหายตามมาตรานี้

เมื่อทราบแล้วว่าผลของละเมิดคือความเสียหาย และกฎหมายบัญญัติให้ผู้
 กระทำละเมิดต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายนั้นแล้วก็ต้องมาวิเคราะห์ดูว่า
 ความเสียหายอย่างใดที่พึงได้รับค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติที่กฎหมายให้เรียกได้

(1) จิตติ พึ่งศกดิ์ชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2,
 ..... , หน้า 233

ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภิตย์ อธิบายไว้ว่า "เมื่อมีการละเมิดฉ้อฉล กฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว หลักประการสุดท้าย ที่จะต้องพิจารณายังมีอีกว่า ความเสียหายนั้นต้องเป็นผลจากการกระทำของผู้ทำ ความเสียหาย โดยฉ้อฉลกฎหมายและโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ นั้น ตามหลักเรียกว่าความเสียหาย ระหว่างเหตุและผลหรือระหว่างความผิดกับความเสียหาย ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้แน่ชัดว่า ต้องรับผิดชอบในผลอย่างไร ศาลและนักนิติศาสตร์จึงต้องหาหลักเกณฑ์มาปรับแก้ปัญหาต่าง ๆ ว่า ผลที่จะต้องรับผิดชอบนั้นควรอยู่ในขอบเขตอย่างไร เพราะบทบัญญัติในมาตรา 222 นั้น จะนำมาใช้บังคับในเรื่องค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้โดยทั่วไปนั้นจะนำมาใช้บังคับในเรื่องละเมิดไม่ได้ เพราะยังไม่มีหนี้ผูกพันกันระหว่างผู้กระทำละเมิดกับผู้เสียหาย เรื่องละเมิดนั้นเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาในชั้นมูลหนี้เสียก่อนว่าการกระทำของผู้ละเมิดก่อให้เกิดหนี้อันมีวัตถุแห่งหนี้ที่จะต้องชำระค่าเสียหายมากน้อยเพียงใด เมื่อทราบจำนวนค่าเสียหายแล้ว จึงจะมีหนี้ผูกพันคือผู้กระทำละเมิดจะต้องชำระ ต่อจากนั้นจึงถึงขั้นที่อาจมีการไม่ชำระหนี้ อันเป็นกรณีที่จะนำเอามาตรา 222 มาใช้บังคับได้ ปัญหาที่ว่า จะรับผิดชอบทางละเมิดมากน้อยเพียงใดนั้น ประเทศส่วนมากไม่ถือว่ากรณีวินัยชนคดีที่ฟ้องรับผิดชอบทางละเมิดเป็นเช่นเดียวกับกรณีไม่ชำระหนี้ข้างอื่น เช่น ผิดสัญญา ซึ่งจำกัดเฉพาะความเสียหายที่ควรได้คาดเห็นเท่านั้น แต่เป็นการกำหนดจำนวนหนี้ซึ่งอยู่ในดุลยพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด จึงไม่หมายความว่ากำหนดให้ได้เฉพาะผลประสิทธิที่เกิดขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่หมายความว่า จะกำหนดให้ได้เฉพาะความเสียหายในทางเป็นเงิน เป็นทองที่เสียหายไปจริงเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าการกระทำละเมิดบางทีได้ทำลงโดยมิได้ตั้งใจจะแกล้งให้เสียหาย หากได้ทำลงไปโดยประมาทเลินเล่อ ค่าสินไหมทดแทนที่จะให้จึงไม่ควรกำหนดให้มากเกินไป แต่จำทำละเมิดโดยโง่โง่บังอาจหรือทำละเมิดชนิดที่จะเป็นเหตุให้เขาต้องตกทุกข์ได้หมดใจ จะคิดความเสียหายที่เป็นเงินทองหา เพียงพอไม่ จึงให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลที่จะกำหนดให้มากกว่านั้นได้ตามแต่พฤติการณ์ เช่น ทำลายสถานที่ซึ่งอยู่ที่เขาถือการเคารพ แม้ทรัพย์สินจะเสียหายแต่น้อย ศาลก็อาจกำหนดให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน

ได้ตามความร้ายแรงแห่งละเมิด"⁽¹⁾

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว จะเห็นได้ว่าค่าเสียหายอันเกิดจากการทำละเมิดนั้น นอกจากจะกำหนดให้เป็นเงินจำนวนหนึ่ง เช่นเดียวกับค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้แล้ว ยังหมายความรวมถึงการคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะถูกทำละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นด้วย (มาตรา 438) ดังนั้นค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดจึงยังบังคับให้ชดเชยได้กว้างขวางกว่าค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ นอกจากที่แตกต่างกันส่วนนี้แล้ว ความเสียหายที่เกิดจากละเมิดอันจะเรียกให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายได้นั้นก็ควรเป็นความเสียหายที่แน่นอน และหากเป็นความเสียหายในอนาคตที่แน่นอนแล้วกฎหมายก็ยอมรับบังคับบัญชาให้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายดังกล่าวนั้นได้เช่นกัน

2.4.3 จุดมุ่งหมายแห่งการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดชอบละเมิดไว้ว่า การกระทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยผิดกฎหมายย่อมเป็นมูลหนี้ประการหนึ่งที่จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่การใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการกระทำละเมิดนั้นมีบทบัญญัติแตกต่างไปจากการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นหลักทั่วไปในการชดเชยความเสียหายในมูลหนี้เมื่อมีการไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ นั้น ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายมีจุดมุ่งหมายในการให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด ก็เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ผู้ถูกทำละเมิดได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเหมือนเมื่อก่อนมีการละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งถ้าไม่มีทางอื่นก็ให้ชดเชยกันเป็นเงินอันเป็นวิธีชดเชยได้ทั่วไปในเมื่อไม่สามารถหาวิธีอื่นใดดีกว่านั้นได้ แม้แต่ความเสียหายที่ได้รับทางจิตใจ ซึ่งเป็นความเสียหายในทางศีลธรรม ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ ก็อาจต้องบังคับให้ชดเชยค่าเสียหาย

(1) จิตติ กิ่งศรีทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2,

กันเป็นตัวเงิน เพราะไม่มีทางเลือกอื่นที่จะทำให้ดีกว่านั้น⁽¹⁾ ดังนั้น ถ้าเป็นความเสียหายอัน
แน่นอนและเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้ทำละเมิดแล้ว ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะ
ว่าต้องเป็นผลตามปรกติหรือผลพิเศษที่คาดหมายได้ตั้งในกรณีพิเศษฎาไม่ชำระหนี้

โดยการให้ชดเชยความเสียหายอันเกิดแต่การกระทำละเมิดนี้กฎหมายมุ่งประสงค์
ที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดแต่เอกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่าง
กาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่นโดยเฉพาะเจาะจง ความเสียหาย
เกิดขึ้นอย่างใดกฎหมายก็ต้องการให้เขาได้รับการชดเชยในความเสียหายนั้น ตั้งได้กล่าว
มาแล้ว เพื่อให้คงคืนสภาพเดิมเมื่อก่อนมีการละเมิดต่อกัน ถ้าทำให้คืนสภาพเดิมไม่ได้ก็
พยายามให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด⁽²⁾

ศูนย์วิจัยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) วารีนาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด
จัดการงานนอกสั่ง ลานนิลวรไถ่ (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง),
2505, หน้า 14

(2) เรื่องเดียวกัน หน้า 15

2.5 ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้เปรียบเทียบกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

เมื่อได้ทราบความหมายของค่าเสียหายและลักษณะของค่าเสียหายต่าง ๆ แล้ว ก็มาพิจารณาเปรียบเทียบกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

ก. ดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยคือดอกเบี้ยของเงิน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เรียกดอกเบี้ยในหนี้เงินได้ เพื่อเป็นการชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เงิน แล้วการค้างกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ฉะนั้นดอกเบี้ยจึงมีได้เฉพาะหนี้เงินหรือที่คิดได้เป็นเงิน ตามกฎหมายดอกเบี้ยมีได้ 2 กรณี คือ

1. ดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดให้กรณีหนึ่ง
2. ดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกำหนดกันอีกกรณีหนึ่ง

โดยดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดให้ นั้นเป็นค่าเสียหายที่ผู้กรณีไม่ได้ตกลงกันไว้ แต่ประการใด แต่กฎหมายให้เป็นข้อสันนิษฐานว่าในกรณีหนี้เงินนั้นถ้ามีการผิดนัดเจ้าหนี้ย่อมจะต้องมีความเสียหาย จึงบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า ในกรณีผิดนัดในเรื่องหนี้เงินนั้นให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (มาตรา 224) ส่วนดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกัน กำหนดนั้นเป็นดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ในสัญญาให้คิดเป็นค่าช่วยการของเงิน เช่น สัญญากู้ยืมเงิน เป็นต้น กรณีนี้จำนวนดอกเบี้ยก็แล้วแต่จะตกลงกันในสัญญา แต่ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

ข. เบี้ยปรับ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงเรื่องเบี้ยปรับไว้ในมาตรา 379 ถึงมาตรา 385 ซึ่งตามปกติเรามักใช้คำว่าค่าเสียหายและเบี้ยปรับปะปนกันไปโดย

เข้าใจว่าเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งความจริงค่าเสียหายและเบี้ยปรับมีนัยคนละอย่างต่างกัน⁽¹⁾ แต่เบี้ยปรับก็จัดอยู่ในจำพวกเป็นค่าเสียหายสำหรับการปิดสัญญาอย่างหนึ่ง

ลักษณะอันสำคัญของเบี้ยปรับจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นข้อสัญญาซึ่งลูกหนี้ตกลงไว้ล่วงหน้าแก่เจ้าหนี้ว่า จะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าเสียหายในเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง เป็นการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมไว้ล่วงหน้า โดยไม่ต้องพิสูจน์ค่าเสียหาย ซึ่งข้อตกลงกำหนดจำนวนเบี้ยปรับดังกล่าวนี้ไม่มีกฎหมายกำหนดจำกัดอัตราสูงต่ำไว้ แต่อย่างไรก็ตามถ้ากำหนดจำนวนเบี้ยปรับไว้เป็นจำนวนสูงเกินไปมากศาลอาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ (มาตรา 383) และนอกจากนี้ถ้าหากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียหายมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมเพิ่มเติมได้อีก

ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ ตามมาตรา 222 ต่างกับการทดแทนโดยวิธีชดเชยด้วยดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ เพราะดอกเบี้ยเป็นเงินค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะสำหรับการชำระหนี้เงินล่าช้า และมีอัตราตายตัวคือร้อยละเจ็ดครึ่งค่อนปี หรือแล้วแต่อัตราที่จะเรียกเอาได้แน่นอนโดยบทกฎหมายหรือข้อสัญญา (มาตรา 224) แต่ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ เป็นเรื่องที่ศาลจะกำหนดให้ตามแก่ฝ่ายผู้เสียหายจะพิสูจน์ความเสียหายให้เห็นได้ มิได้มีกำหนดไว้เป็นจำนวนตายตัวโดยบทกฎหมายและไม่เป็นการทดแทนเฉพาะการไม่ชำระหนี้เงินเท่านั้น การไม่ชำระหนี้โดยวิธีชดเชยอย่างอื่นใด ก็เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 222 ได้ และไม่เฉพาะสำหรับการผิดนัดชำระหนี้

(1) ถ้อยคำที่ใช้ในสัญญาจะเรียกหรือเป็นค่าอะไรไม่เป็นข้อสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ความมุ่งหมายอันแท้จริงของคู่สัญญา ซึ่งปรากฏในเอกสารนั้น เช่น ข้อความในสัญญาที่กำหนดไว้ว่า ถ้าจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระเงินตามนัดแล้ว จะยอมให้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์วันละ 5 บาทนั้น หมายถึงเบี้ยปรับ แม้ในสัญญาจะใช้คำว่าค่าเสียหายก็ตาม (ฎีกาที่ 1091/2482)

ลำช้าเหมือนเรื่องคอกเบี้ยเท่านั้น การชำระหนี้โดยชำระครบพร้อมผิดสถานที่หรือผิดความ
 ประสงค์แห่งหนี้โดยประการอื่นอย่างใดก็ตามความหมายในมาตรา 215 ก็ทำให้มีสิทธิเรียก
 เอาค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 222 ได้ นอกจากนั้นค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 222 ก็
 ไม่กำหนดจำนวนแน่นอนตายตัว จะมากหรือน้อยเป็นจำนวนเท่าใดขึ้นอยู่กับความเสียหายที่
 เกิดขึ้นจริงจากการไม่ชำระหนี้ ต่างกับคอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นจำนวนแน่นอนตายตัว
 ส่วนเบี้ยปรับเป็นการทดแทนที่ผู้กระทำความผิดตกลงกันไว้เองโดยสัญญา (มาตรา 379) ไม่ใช่
 เรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างคอกเบี้ย และไม่ใช่ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะได้อำนาจให้ตาม
 มาตรา 222 ลักษณะของเบี้ยปรับอาจเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากใช้เงิน (มาตรา
 382) เบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้ต่ำเกินไปอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ด้วย (มาตรา 380
 วรรค 2, 381 วรรค 2) แต่ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 222 ต้องกำหนดให้พอแก่ความ
 เสียหาย น้อยไปไม่ได้ เมื่อได้แล้วก็ต้องแล้วกันไป เรียกเอาอีกไม่ได้ ส่วนเบี้ยปรับนั้นถ้ามี
 การกำหนดไว้สูงเกินไป อาจมีการร้องขอให้ลดลงมาได้ (ตามมาตรา 383) ซึ่งเป็นการ
 สะดวกแก่เจ้าหนี้ในการกำหนดค่าเสียหายกันไว้และนอกจากนี้เบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้ไม่เอง
 มีการพิสูจน์ค่าเสียหายกันอีก เมื่อผิดสัญญาตามที่กำหนดไว้ก็รับเบี้ยปรับได้เลย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย